

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cvrsvs Theologici ...

Ea Brevitate Conscriptus, Qvam Tot Tantarvmqve Rervm Amplitudo Et
Varietas Patitvr ...

Quas Prima Pars Et Prima Secundæ Divi Thomæ Complectvntvr -
Qvæstiones Insvper Ad Mores & praxim spectantes, quæ peculiarem cum
Scholasticis habent connexionem, declarantur

Carleton, Thomas Compton

Leodii, 1659

Dispvatio Prima, seu Proœmialis. De Theologia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13718

DE DEO

DIVINISQUE PERFECTIONIBVS

DISPV TATIONES

THEOLOGICÆ.

AUCTORE
R. P. THOMA COMPTONO
E SOCIETATE IESV.

PROOEMIUM.

REM aggredimur, & suâ amplitudine majestâtêque sublimem, & sublimitat: perquâ n difficilem. De supremo quippe Numine agendum, quod quàmvis existere, ipso rationis ductu constet, Vniversumque tot linguis, quot in se res diversas continet, testetur, ejus tamen naturam proprietatêque pro dignitate declarare arduum adeo est, ut humane mentis vires penitus excedat, nullusque omnino fit, quantumvis ingenii acumine dicendique facultate prestans, qui tantarum rerum magnitudine oppressus, suam & in intelligendo imbecillitatem, & in eloquendo infantiam non agnoscat. Quis enim aquilinis adeo oculis hunc Solem contuetur, ut acies non vacillet? Quis tot se tamque sublimium perfectionum captui imparem non fateatur. Beatarum nempe mentium tantummodo, celi que civium est irretorto lumine divinos hosce radios excipere, fixoque obtutu in infinita illius lucis contemplatione persistere. Eorum tamen, qui tot jam labentibus seculis res Theologicas tractarunt, exemplo, diuturnaque, cui refragari nefas, in Scholas inductâ consuetudine permotus, nonnihil his etiam de rebus, quantumvis altis & reconditis, Fide duce, Patrumque insistendo vestigiis, dicere conabor.

DISPV TATIO PRIMA.

SEV PROOEMIALIS.

De Theologia.

SECTIO PRIMA.

Theologia notio, & necessitas.

I.
Theologia
vominèquid
significetur.

THEOLOGIA, si nominis etymologiam spectemus, aliud nihil est, quam, de Deo sermo. Unde Metaphysicus, quod sermonem de Deo instituat, Theologus subinde nuncupatur. Imò ipsis etiam Poëtis, qui Divini Numinis laudes & encomia suis adumbrare carminibus tentarunt, à summis Viris, ipsisque adeò Sanctis Patribus, hæc interdum appellatio tribuitur. Qua-

re S. Augustinus lib. 18. de Civit. c. 14. Orpheu, Musæum, & alios, Theologos nominat; quod scilicet, quamvis falsâ veris miscendo, de Deo differerent; ejusque perfectiones & excellentias ad Parrasi explorare numeros conarentur.

Hac tamen latâ hujus vocis acceptione omisâ, Theologia hodie non aliam quàm sacram, ac de Deo, ejusque proprietatibus, perfectionibus, & attributis, revelatam doctrinam significat; quæ naturæ vires excedens, solâ divinâ ope, haultoque è cælo lumine, acquiri potest. Quo sensu, Fidem etiam, imò præcipuè, complectitur: utpotè quæ non solùm sacra est, sed sacre doctrinæ, seu Theologiae.

Quibusvis
tribuebatur
nomen Theo-
logi.

II.
Strictius huius
die sumitur
Theologia.

A

logia

logiæ, ac scientiæ de Deo, prout nunc in Scholis traditur, basis & fundamentum. Hinc insuper S. Joannes Evangelista præ cæteris Evangelistis, Theologi nomen est sortitus; quod scilicet Christi divinitatem clariùs multo quam reliqui, expresserit, ac declararit.

III.
De qua
Theologia
hic agatur.

Theologia verò, seu sacra doctrina, quam hic tractandam suscipimus, non est Fides ipsa, sed media quædam, ac veluti mixta scientia divinam inter & humanam; quippe quæ de rebus agit, captum quidem nostrum excedentibus, earum tamen notitiam tum ex dogmatibus per fidem revelatis, tum ex principiis aut naturæ lumine innotescentibus, aut labore & industria comparatis, deducit: cujus id munus est, ut fidei mysteria, & in seipso clariùs quis faciliùsque percipiat, eademque aliis declarando, ipsos vel ad assensum iis præbendum, si necesse Fidem sunt amplexi, vel ad firmiùs constantiusque illis adhaerendum si fideles sint, inducat. De hac proinde loquitur S. Augustinus lib. 14. de Trinit. cap. 1. *Hinc, inquit, scientiæ tribuitur id, quo fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, roboratur.*

Theologia
munus.

IV.
De necessi-
tate Theo-
logiæ.

Ad secundum quod attinet, Theologiæ scilicet necessitatem; Notandum primò, sermonem hic esse de Theologia propriè sumptâ, seu de scientia ex actibus fidei, principiisque naturalibus deducta. Si enim quis de Theologia latè dictâ, seu Fide, loquatur, certum est eam ad salutem esse necessariam: *Sine Fide namque impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* De quo plura in materia de Fide.

Ad Hebr. 11.
v. 6.

V.
De Theolo-
giæ Schola-
stica hic est
sermo.

Notandum secundò: vel loqui nos de Theologia posse secundum se, & quoad substantiam, ut aiunt, vel prout modò ab auctoribus tractatur, singulari scilicet illâ ratione ac methodo, in quam à Magistro sententiarum primò redacta est, & postea à S. Thoma, & aliis mirum in modum illustrata, Vocaturque *Theologia Scholastica*; de qua plura scè. sequente.

VI.
Theologia
singulis non
est necessa-
ria immo-
diatè.

His positis, certum est primò, Theologiæ scientiam, ne quidem quoad substantiam, singulis esse ad consecutionem salutis necessariam. Ratio est clara: rustici enim complures, rerum Theologicarum rudes penitus & ignari, utpote in agris fere semper, & inter pecora degentes, fidei tamen articulos firmiùs credunt, sanctisque Ecclesiæ Sacramentis muniti, feliciter ex hac vita decedunt, & salutem consequuntur. Et de primitiva Ecclesia ait Apostolus 1. ad Corinth. 12. v. 29. *Nunquid omnes Doctores?* Qui tamen sine hac scientia salvabantur.

VII.
Est tamen
necessaria
mediatè.

Addo tamen, quamvis Theologiæ cognitio his non sit necessaria immediatè, seu ut ipsi eam calcant; esse tamen, moraliter loquendo, necessariam illis mediatè, seu ut sint in Ecclesia nonnulli hac scientiâ instructissimi qui fidei articulos ex se obsecuros ac difficiles, variis propositis rationibus reddant credibiles, dubiaque omnia quæ vel ex proprio cuiusque ingenio occurrere, vel arte demonis suggeri, vel denique ex hæreticorum perversitate proponi possunt, diluant atque dissolvant: tot enim telis expositi, si hujusmodi literatorum hominum præsidio destituantur, agrè subsistent; sed nisi Deus peculiari iis ope & auxilio adsit, succumbent tandem, & fidei præturam patientur. Quod aperte probat sacram hanc doctrinam, seu Theologiam, esse in Ecclesia moraliter necessariam.

VIII. Secundò non minùs certum est, Theologiam,

prout modò in Scholis tractatur, quamvis imprimis utilis sit, & ad veritates fidei illustrandas plurimum conferat, nec toti Ecclesiæ, nec ulli particulari homini esse ad salutem necessariam. Ratio est: nam ante Magistri Sententiarum tempora, qui circa annum Christi millesimum, centesimum, quadragesimum quintum Theologiam in hanc formam & methodum reduxit, Ecclesia floruit, mediisque sufficientibus, & ad suos in rebus fidei instruendos, & ad hostium vim propulsandam fuit instructa, plurimique salutem sunt adepti.

Magister
Sententiarum
floruit
anno Christi
1145.

Tertiò tandem dico, mihi probabilis videri cum P. Arriaga hic d. 1. l. 4. doctrinam Theologiam, ne quidem quoad substantiam, absolutè & simpliciter esse necessariam, ita ut sine eâ subsistere Ecclesia non possit. Ratio est: nam vel esset necessaria ad fidem primò amplectendam, & convertendos infideles, vel ad fideles in eâ retinendos: sed ad neutrum hoc munus est necessaria Theologiæ scientia: ergo, non ad primum; quid enim veritat, rudem quempiam, propositis cum brevi aliqua declaratione, qualis etiam ab ignaro Theologiæ adhiberi potest, fidei articulis; quid inquam, vetat, eum, divinâ illucescente gratia, quæ facienti quod in se est, nunquam deest, assensum iis præbere & amplecti? Imò id in infidelium conversione sæpè contigisse vidimus, hodièque inter fideles, pueri parentibus mysteria fidei hoc modo proponentibus, fidem adhibent, & rustici credunt Parochis, qui tamen frequenter vel nullam omnino, vel exiguan admodum habent Theologiæ notitiam. Quod si quis brevem illam & simplicem fidei declarationem Theologiam appellet, quætionem fecerit de nomine.

IX.
Theologia
non est Ec-
clesiæ sim-
pliciter ne-
cessaria, sed
tamen mor-
taliter.

Secundum etiam, quòd scilicet ad fidem retinendam non sit absolutè & simpliciter necessaria Theologia, probatur: quisquis enim à fide, quam semel amplexus est, dimovetur, liberè dimovetur; ergo potuisset illam retinere; ergo huic, ut in fide persistat, non est simpliciter necessaria hæc Theologiæ scientia. Quod argumentum de singulis, atque ad eò de omnibus fieri potest; sicut in materia de gratia ostendam eum, qui singulas tentationes vincere potest, posse physice vincere omnes: quamvis sicut iste ob graves, quæ intra diuturnum saltem tempus occurrunt, tentationes, succumbet aliquando, & tot fatigatus molestiis, in peccatum tandem incidet: ita in præfenti, ob gravissimas quæ contra altos & obscuros fidei articulos occurrunt frequenter difficultates, si non esset in Ecclesia hujusmodi scientia, quæ technas illas & fallacias retexere, offusasque hominum mentibus tenebras dispergere ac dissipare posset, plerique, imò fortassis omnes, saltem secundum ordinariam divinæ providentiæ modum, è fide exciderent, & Ecclesia penitus labefactaretur. Hoc tamen solum probat, Theologiam Ecclesiæ, non simpliciter & metaphysicè loquendo, sed moraliter esse necessariam. Quod, & nihil aliud vult S. Thomas hic q. 1. a. 1. corp. dum ait, sacram & per revelationem habitam doctrinam, esse hominibus ad salutem necessariam.

X.
Ad fidem ve-
tinendam
requiritur
absolutè
Theologia.

Quæ sit
Theologia
necessaria.

Hinc sequitur, multò minùs necessariam esse Theologiam ad illas fidei veritates intelligendas, quæ naturæ lumine innotescunt; ut Deum esse, mundi que esse fabricatorem, ac res omnes creatas ejus nutu regi, curaque ac providentiâ administrari, & cætera. Quamvis ad hæc etiam citius & plenius cognoscenda, in iis præferim qui tardioris obtusiorisque sunt ingenii, plurimum conferat Theologia.

XI.
Minùs re-
quiritur
Theologia
ad illas de
Deo Verita-
tes, quæ
rationem na-
turalem non
excedunt.

Dividitur

XII. Dividitur Theologia in Positivam, Scholasticam, & Moralem.

Dividitur porro Theologia in Positivam, Scholasticam, & Moralem. Positiva in Scripturae Sacrae interpretatione tota versatur: ideo verò dicitur Positiva, quòd scripturae loca explicando, Theologia Scholastica ponat fundamenta, quae scilicet divino verbo in his conclusionibus deducendis, eruendis, &que veritatibus maximè innititur. Moralis ad mores pertinet, casuumque resolutioni attendit. Scholastica explicabitur sectione sequente.

SECTIO SECUNDA.

Theologia Scholastica natura, & utilitas, ejusdemque contra Sectarios defensio.

I. In Ecclesia semper existit Theologia.

NULLO non tempore in Ecclesia existit Theologia, utpote quae ab ipsis Christianae religionis ac fidei primordiis, longo jam annorum, imò saeculorum, tractu ad nos usque, nunquam intermisso cursu, devenit. Non tamen eadem semper fuit illius tradendae ratio: quamvis namque id sibi praefixum haberent omnes, ut per eam mysteria fidei (quod Theologia, ut diximus, munus est) illustrarent, olim nihilominus fusiore, & quod inde fere sequitur, confusiore dicendi genere, modoque ad conciones potius quam scholas accommodato, à suis auctoribus tractabatur.

II. Theologia Scholastica in quo differat ab antiqua.

Jam verò Theologia Scholastica, licet iisdem, quibus antiqua, utatur principiis, divinaeque Scripturae testimoniis, decretis Conciliorum, & Ecclesiae sanctionibus, Sanctorumque Patrum auctoritate, velut fundamentis nitatur, haec tamen omnia eà ratione & methodo pertractat, ut & clarius percipi, & facilius retineri possint. Quae enim in Patrum scriptis sparsa hinc inde continebantur, nec nisi labore summo ac defatigatione inveniri poterant, ita eruditorum hominum operà ad certa quaedam capita sunt redacta, suoque loco singula & ordine digesta, ut ea quaeque in promptu semper habeat, possitque sine difficultate & molestia pro libitu percurrere.

III. Theologia Scholastica in quo differat ab antiqua.

Accedit brevis quidam & concisus, quo in scholis jam utuntur Theologi, loquendi ac disputandi modus, qui quò strictior, eò nervosior; quippe qui paucis multa complectitur: nec fusa, atque in longum protracta oratione, & quasi eminus, sed pressè & cominus pugnatur: cumque ad certas omnia leges, praescriptamque argumentandi formam severe exiguntur, & ad hanc velut ad lapidem lydiū singula explorantur, fucatum à vero, adulterinum à sincero, vitiatum ab integro facile fecernitur. Hinc invictè veritatis vis ac splendor emicat, jucundissimèque suis radiis intuentium oculos oblectat: inde verò falsitas, quantumcumque speciosis, artificiosissimèque contextis verborum involucris obtegatur, patet illicò, & è tenebris, sophismatum scilicet latebris, in lucem eruta, ab omnibus exploditur, eoque tetrior ac deformior apparet, quò eminentè veritatis integumento occultata, & furtivis ornata pennis, alienum sibi fulgorem adsciscibat. Denique nihil suo calculo firmat Theologia, quod non solidis nitatur rationibus, argumentorumque vi & pondere comprobetur, reliqua ut spuria rejicit & supposititia.

IV. Cur hujus temporis ha-

Hinc atrox illud Sectariorum in Theologiam Scholasticam odium, in quam proinde acerbè invehantur, remque maximè perniciosam pronunciant, R.P. Comptoni Theol. Scholast. Tom. I.

& à scholis atque hominum cœtu penitus ablegandam; quòd nimirum hac stante, frustra se quidquam contra fidei dogmata moliri ac machinari perspiciant, technasque suas omnes & argutias, si illius momentis expendantur, nullius esse momenti deprehendi, ac velut umbras ad solem evanescere. Hinc Lutherus Theologiam nihil aliud quàm inscitiam, inanemque fallaciam esse affirmat, & Academas, ubi illa docetur, Lupanaria vocat Antichristi. Denique D. Thomam Theologorum Principem, doctrinà vitæque sanctitate toto orbe clarissimum, inter septem phialas iræ Dei numerat, gravissima hominibus mala inferentes. Calvinus etiam, aliisque hujus temporis haeretici, eandem acriter insectantur, nullumque finem faciunt probris eam & convitiis impetendi. Sed quemadmodum, ut dici solet, laus est laudari à laudato viro, ita ab istiusmodi hominibus, qui & propter fœdos errores, & contumaciam, ab Ecclesia proscripti sunt, & ob nota seclera ac flagitia infames, nullum dedecus aut vituperium est vituperari. Imò non in postremis nobilissimæ hujus scientiæ laudibus ponendum existimo, quòd illos hostes habeat & impugnatores.

reticet displicent Theologia Scholastica.

Sectariorum in Theologiam convitiis.

V. Erasmi temeritas.

Sectariis hac in parte ducem se & antesignanum præbuit Erasmus, homo prophanus & præceps, qui ex innatâ animi audacia, dicendique libertate, in quavis cæcò quodam impetu se ingessit, unde & hanc, quam non intellexit, scientiam, consuetâ suâ diacitate vellicare & carpere cœpit: imò, ut ait Salmeron, multis injuriosis verbis, & atrocibus contumeliis eam est consecratus.

Salmer. To. 1. Proleg. 18. §. Denique inter.

VI. Erasmus hujus temporis haereticum occasum.

Nec mirum si hac in re procaciorum se ostenderit Erasmus, & in propugnatrice fidei Theologia impetenda pernicioso haeretico præverit exemplo, cum & Fidem ipsam impugnandi, ansam iisdem præbuerit, sacris scilicet codicibus vim inferendo, variaque Divini Verbi testimonia temerario planè ausu ad sensus parum sanos detorquendo. Quamvis enim nihil affirmaret ipse, sed dubitans tantum procederet, interrogando nimirum num hæc aut illa Scripturae loca tali vel tali modo (pessilentibus quidem illis & Orthodoxæ fidei, sensuique, quem de istis tenet Ecclesia, contrariis) intelligi non possent, digito fontes, aut sentinas potius, ostendit, unde lutulenta illa Sectariorum hujus temporis doctrina profuxit, quæ fœda colluvie totam fermè inundavit Europam. Lutherus siquidem quæ ambigendo scriptis suis inferuerat Erasmus, avidè arripit, ex illius dubiis suas formavit assertiones, faculentasque cudit haereses, & innumeros homines veneno suo infecit. Hinc nihil eo tempore pervulgatius, quàm Erasmus posuisse ova, & Lutherum inde exclusisse basilico. Imò Erasmus dubitando, & Lutherus asserendo, ita sese invicem referebant, & in eodem veluti conspirare videbantur, ut tunc omnibus esset in ore, aut Lutherum Erasmus are, aut Erasmus Lutherum are.

Ex Erasmi dubiis Lutherus eruit assertiones.

VII. Surius A.A. no 1536. §. Eodem anno.

Monuit eum amicè Thomas Morus, qui hominem propter ingenii acumen, eximiasque naturæ dotes, ac singularem in linguis ac humanioribus literis peritiam amavit, ut, Divi Augustini exemplo, scripta sua retractaret, & corrigeret: quod quantumvis, ut tanto viro deferre videretur, facturum se susciperet, nihilque sibi magis in votis esse præ se ferret, id tamen non serio ipsum intendisse docuit eventus; dum enim de die in diem differt, tandem, re infecta, diem clausit extremum, & in frigidis illis desiderii Desiderius extinctus est, mansitque in hominum recordatione magna potius fama, quàm bonæ.

TOMVS I. Sed nec malignitas & pernicacia Lutheri, nec Erasmi dicacitas quidquam de Theologia dignitate, splendore, & maiestate imminuit; altior est, quam ut huiusmodi jaculis ledatur; eam proinde quisquis impetit, perinde facit ac rudes illi ac barbari homines, qui solem sagittis figere nitentur, quæ in eorum capita recedentes, emittentibus exitio fuerunt.

Stat ergo stabitque, nequicquam freudentibus adversariis, Theologia: stat, inquam, velut munitissimum Fidei propugnaculum, ac turris David, ex qua mille clypei pendunt, omnis armatura sortium: quæ nimirum Ecclesiæ ac Fidei hostium vim & impetum retundit, conatusque omnes, quantumcumque vehementes ac furiosos, enervat penitus & elidit.

Hinc tanta semper in Christiana Republicâ cura & sollicitudo, ut frequentes instituerentur Academiae, ubi tanquam in palastra exerceretur iuventus, Philosophicisque ac Theologicis studiis imbueretur. Hinc etiam apud probos omnes summâ ubique in æstimatione fuerunt, qui eximiam in Theologia scientiam essent consecuti, singularisque iis honos velut Ecclesiæ columnis est habitus.

Hanc ob causam, ut de aliis tacem, tot laudibus & præconiis celebratur, nationumque omnium calamis & linguis ad cælum usque extollitur Theologorum Princeps Sanctus Thomas; quod scilicet divinis scientiæ suæ radiis tantopere Ecclesiam illustraret: ad quem proinde tanquam ad oraculum confluebant omnes, & in rebus quibusque gravissimis ex ore ejus pendebant. Nec vivus tantum sapientissimis suis responsis cunctorum votis adfuit, sed post mortem quoque non mediocriter jam iis prodest, qui in divinis ejus semperque victuris scriptis assidue versantur, indeque lucis in se aliquid derivant, atque ex ejus face suas accendunt, Angelicam ejus doctrinam feliciter assecuti. Qui & ipsi, tanti Ducis vestigiis insistentes, non minimo Ecclesiæ & ornamento sunt, & subsidio.

Ut verò piis omnibus singularem opem & solatium præstitit summus hic vir, ita perduellibus & Fidei hostibus maximo extitit terrori, utpote quorum technas & fallacias profundissimâ suâ sapientiâ dissolvit. Unde ex iis quidam, Orthodoxis maxime insensu, quique nihil magis quam Catholicum nomen extinctum cupiebat, cum id, stante D. Thomæ doctrina, fieri posse desperaret, in hanc vocem prorupit: Tolle Thomam, & dissipabo Ecclesiam. Hæc de Theologiæ Scholasticæ dignitate, utilitate, & præstantiâ dicta sunt. Qui plura cupit, legat Melchii. Cano l. 8. de locis Theolog. c. 1. Salmer. To. 1. Pro leg. 18. Valent. 1. p. d. 1. q. 1. puncto 2. Possévinum lib. 3. Bib. selectæ, c. 1. 2. 3. 4. & 5. Vafq. 1. p. q. 1. a. 1. disp. 3. cap. 1. 2. 3. 4. 5. & 6. Tannerum 1. p. disp. 1. q. 1. dub. 2. Arragam 1. p. d. 1. f. 4. n. 40. & alios. Nunc quid opponant adversarii, videamus.

SECTIO TERTIA.

Sectatorium contra Theologiam Scholasticam objectiones.

I. Obiectio: Obiciunt primò, quæstiones varias leves & inutiles in Theologia, prout nunc tractatur, discuti, rebusque inanibus planè ac frivolis

Scholasticis scripta sua referre. Sed hoc, ut verum esset (quod tamen in Scholasticorum libris non animadverto) non Theologiæ, sed Theologiam tractantium est vitium, seu scientiæ, ut in simili loquitur Aristoteles, non scientiæ: & parum sanè æquum videtur, ut unius fortè vel alterius culpa in Theologos omnes refundatur; sicut si pictor incitè imaginis lineamenta ducat, & pro equo aut leone monstrum formet, non opinor, dicent id universo pictorum cœtui vitio vertendum; nec si Poëta quilibet insullum aliquod carmen pangat, lauream propterea Poëtarum omnium capitibus esse detrahendam.

Obijciunt secundò; incongruè planè ac barbè loqui Theologos, variisque & crassis eorum scripta contra correcti sermonis regulas erratis passim scaterere. Non ibo inficias, huiusmodi navos in quorundam Theologorum scriptis interdum reperiri; imò nonnulli, ut suam hac in parte inopiam celent, & linguæ latinæ, quam in primâ ætate addiscere neglexerunt, ignorantiam dissimulent, non multum requirendum aiunt, quo sermone utatur Theologus, & modò res dictæ sanæ sint ac solidae, nil ei de vocibus laborandum; is namque, inquit, est Theologiæ splendor, & innatus decor, ut adfictitio ornatu non indigeat, suisque mavult, quàm alienis coloribus apparere. Et hoc pacto pergunt, ad rem attenti, non admodum de Prisciano solliciti.

Ast hi parum suo honori, parum Theologiæ dignitati consulunt, dum scientiam hanc scientiarum Reginam tam vili lacerant, ex tot fragmentis confuta & confarcinatâ induunt, ac tam fecidis eam sordibus aspergunt. Apud æquos tamen eorum æstimatores, nihil hinc de nobilissimâ hujus scientiæ excellentiâ & existimatione decedere debet, nec ob paucorum incitiam, barbæ locutionis nota omnibus iniuri, cum plerique sermone maxime congruo utantur, suasque lucubrations terse satis ac nitidè scribant, nec ob res dictas tantum, sed dicendi etiam modum, commendationem mereantur.

Obijciunt tertio, Doctores Scholasticos Theologicis suis disputationibus varias inserere quæstiones Philosophicas; quæ tamen praxis olim sanctis Patribus mirum in modum displicuit, nihilque Theologo cum Philosophis commercii esse voluerunt. Unde Tertullianus Homogenem hoc nomine acriter reprehendit, insuperque Philosophos appellat Patriarchas Hereticorum.

Ad hoc Respondeo, Philosophicas disciplinas Theologiæ non mediocriter deservire: si enim, ut rectè Theodoretus Sermone de Providentiâ, Artes omnes & scientiæ à se invicem postulent officium, & mutuis sentent auxiliis, id inter nullas clariùs quàm inter Philosophiam & Theologiam cernitur; ob ignorantiam quippe Philosophiæ graves subinde in Theologia oriuntur errores. Exempli causâ, docet Fides esse in Trinitate unam Essentiam, & tres Personas: quo pacto hoc explicabit Theologus, nisi quid Essentia, quid Persona sit, imò quid Subsistentia, quid Relatio quâ una Persona in Divinis aliam respicit, intelligat: hæc autem non nisi ope Philosophiæ noscuntur. Qua etiam ratione, Incarnationis mysterium, & Unionem Hypostaticam declarabit Theologus, si quid Unio, quid Hypostasis sit, ignoret? quæ tamen nullus novit, qui in Philosophicis disciplinis non est versatus. Illæ ergo quæstiones Philosophicæ, quæ ad res Fidei declarandas videbantur necessariae, à Scholasticis olim in Theologia tractabantur; nunc autem cum Philo-

Theologorum scripta rebus inutilibus esse referri.

Vnius culpa in omnes iniuste refunditur.

II. Obiectio: Theologos incongruè loqui & barbè.

Præpostera quorundam ratiocinatio.

III.

Paucorum incitiam omnibus non imputanda.

IV. III Obiectio: Theologicis disputationibus inseri Philosophicas.

V.

Inter Philosophiam & Theologiam maxime subordinatio.

Quarum olim Philosophicæ quæstiones in Theologiâ tractabantur.

VIII. Theologiam quisquis impetit, solem sagittis figere nititur.

IX. Theologia munitissimum Fidei propugnaculum.

X. Quem in finem instituta Academia.

XI. S. Thomas Theologorum Princeps.

Quantum Orbi presit Angelicus Doctor.

XII. S. Thomas fidelibus est solatio, hereticis terrori.

Sophia integra per se, & separata à Theologia, tradatur, nil opus hic de Philosophicis differere, sicut nec in hoc opere de iis differam, sed in Philosophiâ discussa ac disputata supponam, eoque lectorem remittam.

VI. Quod verò Patres interdum *Philosophia*, & maxime *Dialectica*, usum reprehendere videantur, vel de *Sophisticâ* loquantur, ubi captiosis potius verbis, quam rebus agitur: vel eos coarguunt qui *Dialecticâ* immoderatè, aut etiam arroganter utebantur, & non ad illustrandam, sed ad evertendam doctrinam, cœlitus nobis per revelationem traditam, suas scilicet argutias Fidei lumini, verboque & dictioni divinæ anteponetes. Quo sensu Tertullianus Philosophos appellat *Hæreticorû Patriarchas*.

VII. Patres ergo non usum *Dialecticæ*, sed abusum improbant; imò moderatum ejus exercitium, etiam in Theologicis disputationibus adhibendum asserit S. Augustinus contra Creconium, qui non minùs acerbè eo tempore, quam Hæretici modò, in *Dialecticam* invehebatur: ubi sanctus Doctor: Paulum Apostolum, Christumque ipsum *Dialecticâ* usos fuisse affirmat. Inter alia verò, hæc de *Dialecticâ* ibidem scribit. *Quid est aliud Dialectica, quam perita disputandi? quod ideo aperendum putavi, quia etiam ipsam mihi objicere voluisti, quasi Christiane non congruat veritati, & ideo me doctores vestri velut hominem dialecticam, merito fugiendum censuerunt, &c.* libro etiam secundo de Ordine, c. 13, in *Dialecticâ* commendationem sic loquitur: *Dialectica, inquit, docet docere, docet discere: scit scire, sola scientes facere non solum vult, sed etiam potest.* Hæc ille. Quæ quàmvis ita se habeant, moderatus tamen, ut dixi, & modestus esse debet *Dialecticæ* usus, non superbus & arrogans: quam proinde quisquis ad ea, quæ naturæ vim excedunt, solâque revelatione innotescunt, explicanda assumit, meminisse debet eam ancillam esse, non dominam, Fidei ministram, non magistrâ.

VIII. Quartò Theologos culpant, quòd ad Fidei articulos elucidandos, rationes subinde naturales adhibeant, contra mysteriorum tam sublimium dignitatem. Sed eadè opera Sanctos Patres culpent, qui variis similitudinibus à rebus naturalibus petitis mysterium Trinitatis explicare nitentur. Imò Christum ipsum incusent, qui parabolis exemplisque maxime obviis & familiaribus res etiam altissimas declaravit. Gratia nimirum & natura sibi invicem non opponuntur, sed aptè inter se conveniunt, & ut Gratia Naturam ornat, & perficit, ita hæc vicissim Gratiam illustrat, abditissimisque Fidei mysteriis lucis aliquid affert, captuque reddit faciliora.

IX. Quintò offenduntur, quòd Theologi antiquorum Philosophorum dicta quædam suis interdum scriptis inferant, sicque divinis humana, profana factis misceant. At si hoc censei culpa debeat, quot in eruditissimo illo opere de civitate Dei culpas admisit S. Augustinus, dum per viginti duos libros infinita istiusmodi, variamque eruditionem ex antiquorum operibus depromptam congerit, qua Christianam Religionem illustrare conatur. Quoties etiam peccarunt alii Patres, apud quos nihil frequentius, quam ut hujusmodi dictis, ubi sese offert occasio, utantur? Nec ipse etiam S. Paulus ab hac culpa erit immunis; qui Athenis prædicans, Poetæ cujusdam effatum protulit. Imò S. Augustinus hanc consuetudinem maxime approbat, atque res ad Religionem & Fidem Christianam spectantes, Gentilium dictis illustrare, perinde esse, atque ex spoliis Ægyptiorum templum adificare Deo viventi.

X. Sextò Theologiam Scholasticam tractantibus objiciunt, novas eos & peregrinas voces cudere, atque à nullo latino scriptore usurpatas. At quis æquus rerum æstimator hoc Theologis vitio dandum existimet? Cùm enim mysteria gratiæ, resque antiquis illis ignotas tractent, quiquamne reprehensione dignos censeat, si in earum explicatione vocibus utantur, iis similiter ignotis? *Novum fecit Dominus super terram;* quid ergo mirum nova ad illud declarandum verba adhiberi? Interim, qui in novis verbis cudendis adeò sunt religiosi, & ad vocem barbaram toti cohorrescunt, novam nihilominus ipsi religionem cudunt, ubi pravis ac perverfis dogmatibus homines barbore, imò brutorum more vivere edocent, nec hoc sibi vituperio, sed laudi vertendum censent.

XI. Septimò demum, & præcipue objiciunt, perpetua inter Theologos ardere dissidia, eorumque scripta rixis & contentionibus penitus esse resecta, nec ullum inter eos esse altercandi modum: nihil proinde certum, nihil stabile reperiri apud illos posse.

XII. At sanè, Theologorum scripta accuratè quisquis perlegit, videbit in iis quæ ad Fidem spectant, ne minimam inter illos reperiri discrepantiam, sed summè esse inter se concordem: quòd verò in aliis dissideant, quid incommodi? Imò res varis plurimum inde illustrantur, & veritas magis in dies elucescit. Dum enim suas quisque partes tuetur, propriamque pro viribus defendit sententiam, ac veluti *Spartam nactus quam adornet*, conquistis unde unde rationibus firmare, omni que eruditionis genere excolere, ac veluti ditare nititur, infiniti scientiarum thesauri paulatim congeruntur, disciplinaque omnes ad summum perfectionis apicem perducuntur, suisque redduntur numeris absolutæ.

XIII. Siquis verò acriorem se hac in parte præbeat, nimioque abreptus calore, in aliorum opinionibus impugnandis moderationis limites transcendat, hunc ego excessum non approbo; Theologiam enim, non Theologorum quorundam minus consideratam procedendi rationem, defendendam suscipio.

XIV. Sed innocens sit oportet, qui alteri crimen objicit, ne, quam in alio reprehendit, se reum culpæ constituat. Mira ergo haud dubiè inter se consensione conspirant illi, qui Theologis in Scholasticis suis disputationibus dissensionem exprobrant. Audite. Cùm primum, canente classico Lutherò, mollis hæc & delicata doctrina mundo innotuit, adhinnire illicò cœperunt homines voluptarii, quæque à Lutherò dicebantur, pronis auribus exceperunt, avidaque desertâ religione, ut carnis oblectamenti liberius fruenterent, in ejus disciplinam ultro concesserunt, simò ruerunt præcipites, fordidisque illius præceptionibus se totos imbuendos tradiderunt.

XV. Vix tamen nata est hæc secta, quin statim, & ab ipsis fere incunabilis, in alias plures fuerit dissecta. Primò itaque in tres illas solemniores sectariorum classes, *Anabaptistas*, *Confessionistas*, & *Sacramentarios*, velut in tria capita, est divisa, atque in ipsâ propè infantia triiceps effecta. Mox ubi adolevit (ut est fecunda monstrorum parens Hæresis) alia & alia ex se capita protrudit, exiguoque

XVI. *Imocentissimè oportet, qui alteri crimen objicit.*

R. P. Comptoni Theol. Scholast. Tom. I

SECTIO QUARTA.

Præcipua Sectariorum contra Doctores Scholasticos objectio.

SEPTIMÒ demum, & præcipue objiciunt, perpetua inter Theologos ardere dissidia, eorumque scripta rixis & contentionibus penitus esse resecta, nec ullum inter eos esse altercandi modum: nihil proinde certum, nihil stabile reperiri apud illos posse.

XII. At sanè, Theologorum scripta accuratè quisquis perlegit, videbit in iis quæ ad Fidem spectant, ne minimam inter illos reperiri discrepantiam, sed summè esse inter se concordem: quòd verò in aliis dissideant, quid incommodi? Imò res varis plurimum inde illustrantur, & veritas magis in dies elucescit. Dum enim suas quisque partes tuetur, propriamque pro viribus defendit sententiam, ac veluti *Spartam nactus quam adornet*, conquistis unde unde rationibus firmare, omni que eruditionis genere excolere, ac veluti ditare nititur, infiniti scientiarum thesauri paulatim congeruntur, disciplinaque omnes ad summum perfectionis apicem perducuntur, suisque redduntur numeris absolutæ.

XIII. Siquis verò acriorem se hac in parte præbeat, nimioque abreptus calore, in aliorum opinionibus impugnandis moderationis limites transcendat, hunc ego excessum non approbo; Theologiam enim, non Theologorum quorundam minus consideratam procedendi rationem, defendendam suscipio.

XIV. Sed innocens sit oportet, qui alteri crimen objicit, ne, quam in alio reprehendit, se reum culpæ constituat. Mira ergo haud dubiè inter se consensione conspirant illi, qui Theologis in Scholasticis suis disputationibus dissensionem exprobrant. Audite. Cùm primum, canente classico Lutherò, mollis hæc & delicata doctrina mundo innotuit, adhinnire illicò cœperunt homines voluptarii, quæque à Lutherò dicebantur, pronis auribus exceperunt, avidaque desertâ religione, ut carnis oblectamenti liberius fruenterent, in ejus disciplinam ultro concesserunt, simò ruerunt præcipites, fordidisque illius præceptionibus se totos imbuendos tradiderunt.

XV. Vix tamen nata est hæc secta, quin statim, & ab ipsis fere incunabilis, in alias plures fuerit dissecta. Primò itaque in tres illas solemniores sectariorum classes, *Anabaptistas*, *Confessionistas*, & *Sacramentarios*, velut in tria capita, est divisa, atque in ipsâ propè infantia triiceps effecta. Mox ubi adolevit (ut est fecunda monstrorum parens Hæresis) alia & alia ex se capita protrudit, exiguoque

X.
VI. Objectione
Theologos
novas voces
cudere.

Sectarii non
vas voces
horrent, no-
vam religio-
nem cudunt
sine scrupulo.

I.
VII. Objectione
Perpetua
inter Theo-
logos esse dis-
sensiones.

II.
Theologi om-
nes in rebus
ad Fidei spe-
ctantibus
perfectè con-
sentiunt.

III.
Moderatis
servandis.

IV.
Imocentissimè
oportet, qui
alteri cri-
men objicit.

TOMVS I. temporis spatio in triginta quatuor sectas excrevit; nunc verò centum propemodum diversissimæ religiones numerantur, ab uno Luthero prognata.

VI. Nec est cur quisquam existimet, in levioribus tantum quibusdam rebus has inter eos ortas esse controversias: de præcipuis enim fidei articulis dissident, sibi quæ invicem Hæretici nomen & notam inurunt. Sic Lutherus libro contra Sacramentarios scripto: *Hereticos, inquit, serio censemus, & alienos ab Ecclesiâ Dei esse Zuinglianos, & Sacramentarios omnes, &c.* Et alibi: *Beatus Vir, inquit, qui non abiit in Consilio Sacramentariorum, nec stetit in via Zuingliatorum, nec sedit in cathedrâ Tigurinorum: &c.*

VII. Idipsum præstant reliqui omnes, seque mutuo Ethnicos, Iudæos, Turcas, Atheos, Dæmones appellant, ac dente plusquam canino lacerant, omnique opprobriorum & conviciorum genere, ut mox ostendam, profcindunt. Imò eò usque processerunt odia, ut nec in iisdem se provinciis ferre possent, sed summâ vi contendeat quisque, ut alium expelleret, & quam longissimè amandandum curaret. Qua in re non insecutum est, quòd inter Lutherum & Carolstadium contigit. Seditiosus ille concionibus Carolstadium è loco quodam eiecerat: haud ita multò post Lutherus Orlamundam, quæ Carolstadii partibus favebat, se contulit, qua in civitate quid sibi acciderit, Lutherus ipse his verbis refert, *Orlamundam, inquit, cum venissem, bene comperi, quid seminus ipse (Carolstadius) ibi seminaverit, ut gauderem me non lapidibus & stercorebus ejectum fuisse: ubi nonnulli ex eis talem mihi dabant benedictionem: Abscede in mille diabolorum nomine, ut collum frangas priusquam oppidum exieris.*

VIII. Ut autem rixæ eorum ac discordiæ clariùs innotescant, non erit à præsentis instituto alienum audire tantisper quibus se mutuo verbis excipiant; quam inquam contumeliosis Lutherani, Calvinistæ, Anabaptistæ, Sacramentarii, & alii, quamvis eodem omnes ovo geniti, se dictis impetant & disceptant.

IX. Atque ut ab ipso duce gregis Luthero ordiar, is ubi in Sacramentarios sapius acerbe fuisset inductus, eos tandem *Perdiabolatos, superdiabolatos, & transdiabolatos* appellat, eorumque linguas penitus in Satana potestate esse affirmat qui eas quocunque velit, arbitrato suo inflectat. Illi ut vicem ei rependant, *Lutheri os diaboli plenum esse aiunt, verbaque ejus omnia olere dæmonem.* Lutherus insuper Zuinglium *Satana Venenum, Carolstadium corporeum dæmonem*, alios alii id genus nominibus vocat, furiosoque impetu in omnes pro libidine fertur, probrisque & contumeliis exagitat. Sed *Qui qua vult dicit, ea que non vult, audiet.* Alii vicissim eum *contumacem* appellant, *petulantem, rixosum, philantiâ remulentum, lymphatum, somniatorem*, qui scilicet vertiginosi post nocturnam crapulam cerebri somnia, visiones interpretetur, & optimè in vino divinet: *procacem, elatum, superbum;* iis denique coloribus depingunt, quasi Lutherum inter & *Luciferum*, ut voce, ita re ipsa non multum ceaseant interesse.

X. Nihilò segniùs hac in parte agunt ceteri, nec minùs in hujuscemodi contumeliis excogitandis ingeniosi sunt, aut in inferendis liberales. Ex Lutheranis nonnulli quoddam Calvinii dogma severiore censurâ notaverant. Calamum è vestigio in eos acuit Calvinus, miramque in maledicendo eloquentiam ostendit. Eos itaque *rudes, ignaros, furiosos, tumultuos, brutos homines* appellat, *quique ne guttam quidem ingenii pudoris in se contineant, Cyclopes, latratores, phreneticos, bestias, protervos, fa-*

XI. *stuos, caninâ improbitate, ac diabolicâ superbia imbutos, qui denique & ipsi fascinati sunt, & alios perditis suis erroribus fascinant.*

XII. Hæc & his similia de Lutheranis Calvinus; sed nunquid impune? Nihil in eo Lutherani invenerunt laude dignum? Audite: *Illum ipsi vicissim tyrannum vocant, delirum, persidam, Epicureum, garrulum, sophistam, furiles nugæ, & jejunos cavillos jacientem, effrenem, impudentem, scophantâ, falsarium: qui denique si cum sui similibus in mortuario contunderetur, non unam inde veræ Theologiæ unciam exprimeres.*

XIII. Unum in hoc genere adhuc exemplum subnectam. Inter Sectarios duos, Brentium, & Bullingerum, lis quædam circa religionem fuerat exorta. Ad probra illic de more profliunt, quæ à Bullingero in se profecta sic recenset Brentius. *Ego, inquit, Bullingero sum rixator, spiritus inflatus, calumniator, scurrilis, lusor, monus, perversor, mendax, impurum, impudens, garrulus, logodædalus, conviciator, contumeliosus, jactator, ejection Christi è celesti suo throno, blasphemator, vagabundus, furens, levis, leptologus, Eutyrianus, sophista, debachator, &c.* Nec minùs hac in re faciendum se & fecundum præbuit Brentius, sed sumè ei laudes & encomia cum honore pro suâ modestiâ reposuit.

XIV. Sic Westphalus Bezan, Calvinus Westphalum, Ochynus Calvinum, & singuli ferè singulos exagitant, ut hoc proprium Sectariorum idioma merito censeri possit. Quorum in se invicem probra, convicia, contumelias, maledicta, opprobria, execrationes, diras, ex parte refert Hofius citatus: & in librum unum, quem *Ministromachiam* inscribit, ex iis plurima collegit Stanislaus Relcius, ut ostendat quo pacto Ægyptii pugnent contra Ægyptios, & inter malos amicitiam ac societatem esse non posse.

XV. En ut hi Cadmæi fratres mutuis se telis conficiunt, in nullo præterquam in discordia concordet. Si ergo, ut jam dictum est, *Innocens sit oportet, qui alteri quidquam dat vitio;* qua illi fronte defensionem nobis objiciunt, atque è Catholicorum oculis festucam educere conantur, trabem in suis oculis non animadvertentes. Nil tamen mirum tot inter eos dissidia, tantamque reperiri animorum disfunctionem: dum enim ab Ecclesiâ Catholica, quæ firmamentum est veritatis, se segregant, circumferuntur omni vento doctrine, & ad innumeros hæresum scopulos alliduntur: veritas quippe una, viæ errandi infinitæ.

XVI. Quod verò adhuc deterius est, non cum aliis tantum, sed secum quisque in rebus gravissimis, ipsisque ad eò fidei articulis dissidet, prioribusque relictis, alia & alia indies dogmata proculdit, credendaque omnibus proponit. Hinc Georgius Saxonæ Dux à Catholicis quid ibidem Lutherani crederent, rogatus, *Quid nunc credant, scio, inquit, quid sequenti anno credituri sint, penitus ignoro: ita nimirum de fide in fidem, de religione in religionem transferuntur.* Quare appositissimè ad rem præsentem S. Hilarius libro ad Constantium & Constantem Imperatores: *Periculosum, inquit, nobis, atque etiam mirabile est, tot nunc Fides existere, quot voluntates: tot nobis doctrinas, quot mores, dum audita fides scribitur ut volumus, aut ita ut volumus, intelligitur. Sic plurima cooperunt esse fides, ne ulla sit, imò verò annua menstruaque de Deo fides decernuntur, &c.* Hæc ille de Arrianis, quæ de Sectariis nostri temporis merito dici possunt, qui Morpheï instar in mille, ut dictum est, se Fidei formas transmunt, Religionemque ut vestem sumunt & ponunt pro libitu. Sed de his satis: nunc ad alia pergamus.

SECTIO

Hofius lib. 1. contra Brentium.

XI. Calvinum paribus excipiunt probra Lutherani.

XII. Aliorum Sectariorum convicia.

XIII. Mira hæreticorum iurgia.

XIV. Quam vanæ Sectariorum Catholicis defensionibus objiciant.

XV. Veritas una, viæ errandi infinitæ.

XVI. Mira inter Sectarios in articulis Fidei inconstantia.

S. Hilari ad Constantium & Constantem Impp.

Deprecipuis fidei articulis dissident Sectarii.

Hofius lib. 1. contra Brentium.

Quibus se nominibus appellant Sectarii.

Similitas inter Lutherum & Carolstadium.

Quibus verbis se invicem excipiunt Hæretici.

Lutherus maledictis inesse Sacramentarios.

illi vicem ut rependant.

Calvini in Lutheranos convicia.

SECTIO QUINTA.

Quodnam sit Theologia objectum.

I. **O**BJECTUM, ut in Logica dixi, est quasi *obex altum*, quod, se illis objiciendo, eisdem sistata terminet, ne in incertum vagentur. Ut verò objecta singula singulos actus, ita certa objectorum series singulas scientias, quæ ex variis semper actibus coalescunt, sistit, certisque limitibus coercet. Ex nullo proinde melius, quam ex objecti cognitione, scientia innoscitur; ut ergo Theologiæ naturam ac proprietates clarius dignoscamus, omnium primò de illius objecto inquirendum.

II. Ulteriùs ex Logica notandum, Objectum esse triplex, *Aggregationis, Attributionis, & Principale*. *Aggregationis* objectum, seu totale, est illud omne de quo in scientiâ aliqua tractatur, estque aggregatum quoddam ex omnibus partialibus objectis conflatum. Unde sicut Objectum Aggregationis Logicæ vocatur *Ens Logicum, Physicæ Ens Physicum, &c.* ita Objectum Aggregationis Theologiæ est *Ens Theologicum*, illa nimirum omnia, de quibus in Theologia instituitur disputatio, quantumvis inter se maxime diversa.

III. Objectum Attributionis illud est, de quo in aliqua scientiâ agit, & ad quod cætera omnia referuntur, quæ in illâ scientiâ tractantur. Objectum denique *Principale* alicujus scientiæ est dignissimum & nobilissimum objectum de quo in illâ disputatur; non tamen semper est Objectum Attributionis, cum reliqua omnia illius scientiæ objecta ad illud non referantur. Sic Objectum Principale librorum de Cælo sunt Intelligentiæ, sphaerarum cælestium motrices, non tamen sunt horum librorum Objectum Attributionis; nec enim alia quæ in illis libris tractantur, ad Intelligentiarum, sed hæc ad aliorum cognitionem in tractatu illo ordinantur, eoque solum fine de Intelligentiis ibidem agit, ut inde cælestium globorum motus, mutuique concursus & occurfus melius dignoscantur. Videatur Logica locis citatis, ubi quo pacto Objectum differat à subiecto, aliæque ad objecti notitiam spectantia, fuse disputantur; hic namque ea repetere, nec otium est, nec animus.

IV. *Prima Conclusio:* Objectum *Principale* Theologiæ est Deus. Nulla hac de re esse potest controversia, cum constet, Deum cætera quæ in Theologia tractantur, infinitis gradibus excedere, utpote qui & rerum omnium creaturarum perfectiones longè eminentiori modo in se contineat, & alias insuper sibi proprias superaddat, quæ in nullâ, quantumvis perfectâ creaturâ, reperiri possunt.

V. *Secunda Conclusio:* Deus etiam est Objectum Attributionis Theologiæ: ita auctores communiter, secuti S. Thomam hic *Q. 1. a. 7.* remque bene declarat P. Franciscus Vekenus hic, *Disp. 1. cap. 2. n. 8.* Ratio est, quia ut *n. 3.* notavimus, illud est Objectum, seu subiectum Attributionis alicujus scientiæ, de quo in scientiâ illâ discribitur, & ad cujus cognitionem cætera omnia quæ in illâ tractantur, referuntur, sed & de Deo in Theologia tractatur, (quod ipsum Theologiæ nomen sonat, Theologia enim idem est, ut supra diximus, ac *de Deo sermo*) & cætera omnia, de quibus in hac scientia disputatur, ad Deum referuntur, vel tanquam ad Principium, vel finem, ut constat, Ergo.

VI. Dices primò: in Theologia de vitiis agit & peccatis; hæc autem ad Deum non referuntur, nec tanquam ad principium, cum Deus eorum auctor & causa esse nequeat; nec tanquam ad finem, pec-

cata quippe à Deo avertunt, hominésque ab ultimi finis adeptione impediunt; Ergo omnia de quibus in Theologia tractatur, non referuntur ad Deum.

Respondetur, aliud esse, peccatum ad Deum, aliud, peccati cognitionem ad Dei cognitionem ordinari. Dico itaque, peccati notitiam duobus modis ad pleniorum Dei notitiam conducere, sicque licet non in esse *Entis*, ut aiunt, in esse tamen *scibilis*, ad eum referri. Primò ergo ex peccati & vitii consideratione, virtutis splendor & pulchritudo magis unicuique innotescit, indeque Dei ad virtutis exercitationem excitantis, hortantis, & propositis etiam præmiis invitantis, bonitas & perfectio. Secundò, Dei excellentia & sanctitas non parum ex eo commendatur, quòd rei tam foedæ ac turpis auctor esse non possit.

Dices secundò: Theologiam demonstrare dari Numen aliquod supremum, seu Deum, ejusque existentiam ostendere: nulla autem scientia objecti sui existentiam probat, sed aliunde probatam vel traditam supponit. Resp. Esto à scientia hoc non exigatur ut objecti sui existentiam probet, nil tamen vetat ut id fiat. Imò Aristoteles 2. *Post. c. 1.* docet, ad perfectam rei cuiusque cognitionem, quatuor esse inquirenda: *An sit, Quid sit, Quale sit, & Propter quid sit;* Ergo ab exactâ scientiâ alicujus tractatione alienum non censet, ut in eâ objecti existentia probetur.

Tertia Conclusio: Objectum Attributionis Theologiæ est Deus, *Pr Deus*, seu sub conceptu Deitatis præcisè, & non sub ratione aliqua magis limitata. Ita S. Thomas hic *q. 1. a. 7.* Scotus *q. 3.* Henricus in Summa, *a. 19. q. 1.* Rich. *q. 6.* Prolog. Aureolus *q. de subiecto, a. 4.* Major *q. 7.* Cajet. hic, *q. 1. a. 7.* Capreol. *q. 4. a. 1.* Bannez hic, *q. 1. a. 7.* Canus *l. 12. de locis Theol. c. 2.* Zumel hic, *q. 1. a. Valen. 1. p. tom. 1. q. 1. p. 3.* Molina hic, *a. 7. Valsq. hic, d. 10. c. 5.* Granada hic, *d. 2. n. 10.* Tanner. *1. p. disp. 1. q. 3. dub. 1. n. 7.* Arriaga *1. p. d. 1. f. 1. subf. 2. n. 8.* & alii. Ratio est: quamvis enim in diversis sui partibus Deum sub variis particularibus rationibus consideret Theologia, ut in prima Parte per modum Creatoris, alibi per modum Salvatoris, Glorificatoris, &c. hæc tamen omnia ad Dei secundum se, ac prædicatorum ejus intrinsecorum, cognitionem pertinent, & ut universa ejus attributa plenè habeamus explorata.

Objicies: Cognitionis quam per Theologiam de Deo acquirimus, ordinatur ulterius, nempe ad eum amandum, seu ad charitatem; Ergo Charitas est Objectum Attributionis Theologiæ, & illud in ordine ad quod omnia in Theologia cognoscuntur. Respondetur, licet Theologiæ conclusiones de Deo ejusque perfectionibus aptæ sint ad amorem Dei excitandum, sicut actus omnes potentia cognoscitivæ ad excitandum appetitum, hinc tamen solum sequitur, amorem Dei, seu charitatem, esse finem remotum & extrinsecum Theologiæ, non intrinsecum, quemque directè & primariò intendit: scopus enim illius immediatus & primarius est, ut homines ad Dei, ejusque Attributionum & perfectionum, notitiam inducat. Sicut licet agricultura, seu scientia quam homines habent de terrâ exercendâ, serendis segetibus, herbis & arboribus plantandis, &c. ad humanæ vitæ sustentationem ordinetur, hæc tamen sustentatio non est Objectum agriculturæ, nec finis ejus intrinsecus, sed extrinsecus tantum, & remotus, & sine qua tota hæc scientia perfectissimè consisteret.

VII. *Quomodo peccati cognitio ad Dei cognitionem contribuat.*

VIII. *An scientia Objecti sui existentiam probare possit.*

IX. *Objectum Attributionis Theologiæ est Deus, ut Deus.*

X. *Objicitur, Charitatem esse Objectum Attributionis Theologiæ.*

Quodnam sit Objectū, seu ratio formalis,
sub qua Theologia Deum attingit.

I.

IN hac quaestione, prout ab auctoribus tractatur, confusionis plurimum video, utilitatis parum; eam proinde quam possum paucissimis expediam.

II.

Ratio sub qua non est finitas in actu, infinitas in Objecto.

Nonnulli itaque rationem sub qua Theologia Objectum suum attingit, esse aiunt finitatem ex parte actus, infinitatem verò ex parte objecti. Sed contra, ergo omnis scientia de Deo erit Theologia, cum actus sit finitus, objectum infinitum. Contra secundò, Theologia namque de variis objectis tractat mere finitis.

III.

Nec est naturalis, aut supernaturalis cognitio principiorum fidei.

Secundò volunt alii, rationem, sub qua in objectum suum fertur Theologia, esse principia revelata, prout naturaliter, alii prout supernaturaliter cognoscuntur. Sed neutra responsio satisfacit: primò enim, non ex solis principii Fidei, sed ex altero principio naturali deducitur Conclusio Theologica. Secundò, actus Theologicus non elicitur ex principii fidei reflexè, sed directè cognitis; unde alterū illius principium est ipse actus fidei, quo objectum revelatum cognoscimus, & immediatè in illud tendimus, non actus qui immediatè tendit in actum Fidei, mediatè in veritatem revelatam: sicut alterum illius principium est cognitio veritatis alicujus naturalis, non alia cognitio quæ supra hanc cognitionem reflectit.

IV.

Rem esse cognoscibilem, visibilem, &c. sunt denominationes intrinsecæ.

Vt res hæc clariùs percipiatur, notandū hinc obiter, quod in Logica, disp. 2. sect. 2. fufius sum prosecutus, nempe rem esse cognoscibilem, visibilem, &c. non esse tantum denominationes extrinsecas provenientes à cognitione & visione possibilibus, (quamvis & hæc denominationes ab illis accipiat) sed esse aliquid rebus intrinsecè, per quod redduntur aptæ, ut à variis potentiis & actibus percipiantur. Imò nisi intrinsecam hanc aptitudinem sibi innatam, ac secum identificatam haberent, non possent denominationes illas accipere ab extrinsecò. Sic sonus non est visibilis, nec audibilis color, quia hæc prædicata, seu attingibilitates objectivas secum non habent identificatas, & propterea nullus actus possibilis auditionis colorem audibilem, nec actus visionis denominare potest visibilem.

V.

Varia in rebus singulis reperiuntur facultates objectivæ.

In rebus ergo singulis variæ dantur hujusmodi perceptibilitates, quamvis nec à se invicem, nec ab aliis prædicatis realiter distinctæ, per quas diversarum potentiarum, actuum & habituum tendentiæ distinguuntur, & à quibus scientiarum specificatio commodissimè desumitur: ut latius dictum est in Logica, loco citato. Hoc posito, sit

VI.

Assignantur ratio formalis sub qua Theologia.

Prima Conclusio: Si propositio deducta ex duabus præmissis de fide, sit actus fidei (ut fere habet communis Doctorem sententia) & non Conclusio Theologica, sed is solus actus sit Theologicus, cujus una præmissa est fidei, altera principium aliquod seu actus naturalis: si, inquam, in omni actu Theologia hoc reperiatur, ratio formalis sub qua Objecti Theologiae erit vel una formalitas ex parte objecti, actu modum hujusmodi tendendi habenti, respondens, vel duplex in unum objectum formale coalescens, (sicut animal & rationale conveniunt ad constituendam essentiam hominis) quarum una est aptitudo seu referibilitas quam objectum illud habet ad actum fidei, altera ad actum scientiæ naturalis, vel opinionis, cum, ut dixi, hujusmodi actus semper sit alterum principium seu præmissa Conclusionis Theologiae.

VII.

Dices: Cum hæc formalitates, in quibus rationem formalem sub qua Theologiae constituimus, identi-

ficatæ sint cum objectis, in quæ actus Theologici tendunt, sicut objecta ipsa specie & genere differunt; eodem etiam modo inter se necesse est differant formalitates; ergo non assignamus unam aliquam rationem sub qua, sed plures specie & genere diversas. Resp. Hanc difficultatem cõmunem esse omnibus sententiis: sive enim ratio hæc sub qua constituatur in naturalitate, sive supernaturalitate juxta quorundam mentem, ut supra vidimus, cum naturalitas hæc & supernaturalitas identificentur cum objectis, quo gradu objecta, eodem ipse different, sicque genere & specie pro ratione objectorum. Imò non in Theologia tantum, sed in omni omnino scientia hoc contingit: in nulla quippe assignari potest objectum formale à rebus, de quibus agit scientia illa, distinctum; cum ergo res sint diversissimæ, objecta etiam formalia erunt maximè diversa, & ad summum in unâ ratione genericâ convenient. Idem dici debet in Theologia.

Quares, si Deus ea tantummodo quæ ad creaturas pertinent, seu principia Physica, quibus modò in discursibus Theologicis utimur, revelaret, nihil verò de seipso, utrum in eo casu daretur Theologia? Respondet P. Granado r. p. d. 2. n. 8. & P. Arriaga hic, d. 1. l. 1. n. 10. futurâ quidem tunc Theologiam, cum ex unâ veritate naturali revelatâ, & aliâ per scientiam naturalem cognitâ elici posset conclusio, in quo, ut diximus, consistit essentia actus Theologici. Addunt tamen, Theologiam in eo casu futuram diversâ rationis à nostrâ, cum non Deum, sed objectum Physicæ haberet pro objecto Attributionis.

Hæc responsio vera est, si solum discurrat illa scientia de rebus naturalibus creatis, & ex unâ veritate revelatâ aliam naturalem deducat. Si tamen ex unâ veritate naturali revelatâ, & aliâ de Deo, non per revelationem, sed lumine naturali habitâ, conclusionem quis eliciat, & hoc modo de variis Dei perfectionibus discurrat, aliâque & alia ejus attributa & perfectiones, ut potest, investiget, non video cur hæc Theologia non ejusdem sit rationis cum nostrâ, cum Deum habeat pro primario objecto, & sola differentia inter nostram modò Theologiam & illam est, quòd principia naturalia, quibus nunc utimur, tunc forent revelata, & principia revelata de Deo cognita forent naturaliter. Verum est quidem, non esset illa Theologia extensivè tanta, ac modò est nostrâ, cum plurima, quæ nunc de Deo & mysteriis gratiæ habemus, non discursu naturali, sed solo Fidei lumine, & per revelationem haberi possint.

Quares secundò: posita illâ sententiâ, quam disp. 50. Log. sect. 4. cum aliis defendi, quòd scilicet idem actus elici possit ex principii evidentiibus, obscuris, & probabilibus, seu esse Scientia, Fides, & Opinio: quares, inquam, si utraque præmissa sit hujusmodi, seu actus Fidei simul & Scientiæ, vel Fidei & Opinioni, utrum conclusio ex istiusmodi actibus deducta, sit Theologica? Respondeo affirmativè: verè enim procedit ex alterâ præmissâ Fidei, & alterâ per principium naturale habitâ, in quo, ut dixi, discursus Theologici essentia consistit: nec obstat, actus illos alias etiam in se formalitates complecti, modò istas simul cum illis retineant.

Secunda Conclusio: si propositio deducta ex duabus præmissis de Fide, sit actus Theologicus, existimo cum P. Arriaga hic d. 1. l. 1. subf. 3. n. 10. non posse assignari unam rationem sub qua objecti Theologiae. Ratio est, quia cum in hoc casu actus Theologiae non haberent eundem modum tendendi,

Dicit: hoc modo non assignari unum objectum formale.

VIII.

Quid si Deus nihil de seipso, sed sola principia Physicæ revelaret.

IX.

Passet in illa casu Theologia esse ejusdem rationis cum nostrâ.

X.

Quid si utraque præmissa sit simul actus Scientiæ, &c. Fidei deum.

XI.

Secunda Conclusio.

tendendi, sed longè diversissimum, non apparet in quo huiusmodi ratio objectiva constituitur, ut ex dictis totà hac sectione videtur manifestum.

SECTIO SEPTIMA.

Vtrum Theologia sit scientia.

I. Multi actus in Theologia sunt merè probabiles.

CERTUM in primis est, varios in Theologia reperiri actus non scientificos, sed solum probabiles; illos nimirum omnes, qui, quamvis ex unâ præmissâ certissimâ, actu scilicet Fidei, deducantur, alteram tamen habent solum probabilem: ut in his, & similibus: *Christus est homo: sed homo habet ubiocationem & durationem distinctam, potuit esse ab aeterno, potest producere se secundo, &c.* ergo *Christus habet ubiocationem & durationem distinctam, potuit quoad humanitatem esse ab aeterno, producere se potest secundo, &c.* Quæ conclusiones Theologicæ sunt, & tamen solum probabiles, quia minores propositiones in his discursibus sunt tantum probabiles, utpote de quibus inter peritissimos quosque Philosophos & Theologos non mediocris est controversia. Quæstio ergo est, quando principium naturale, ad quod simul cum actu Fidei sequitur conclusio Theologica, est evidens, utrum conclusio hæc sit verè & propriè scientia.

II. Conclusio Theologica non est clara & evidens.

Dicendum primò: si per scientiam intelligatur id, quod Dialectici omnes cum Aristotele intelligunt, actus scilicet clarus & evidens, Conclusio deducta ex unâ præmissâ de fide, & alterâ naturali evidente, non est propriè dicta scientia, cum in se non habeat claritatem ad scientiam requisitam. Ita Valentia hic, q. 1. p. 3. §. 1. Molina, q. 1. a. 2. d. 3. Vasq. 1. p. d. 4. c. 6. Tannerus 1. p. d. 1. q. 2. d. 3. Arriaga d. 1. l. 2. subf. 1. P. Vekenus hic, Disp. 1. cap. 2. contra Canum c. 2. de locis, Alexandrum 1. p. q. 1. memb. 3. Zumel a. 2. q. 2. Conclus. 3. Bannez d. 1. concl. 2. Granadum 1. p. d. 6. n. & alios.

III. Ratio à priori cur actus Theologicus non sit clarus.

Ratio à priori est; cum enim Conclusio claritatem suam ex eo hauriat, quòd intellectus inter se connecti duo videat, quia illa clarè connexa vidit cum medio, hanc autem cum medio connexionem non videat, nisi per præmissas, si altera præmissa sit obscura, ex vi illius nihil videre potest clarè, sed solum obscurè: obscuritas quippe non magis parere potest claritatem, quam tenebræ lucem. Hinc ortum axioma illud Dialecticorum: *Conclusio (in iis quæ ad certitudinem & evidentiam pertinent) sequitur debiliorem partem.* In quam rem plura dixi disp. 49. logicæ sec. secunda.

IV. Respondent aliqui, Theologiam esse evidentem mediè.

Respondit P. Granado d. illâ 6. non esse quidem Theologiam evidentem immediatè, alterum enim ex Conclusionis Theologicæ principis est actus fidei, essentialiter obscurus, esse tamen evidentem mediè; quia nimirum subalternata est scientiæ Dei & Beatorum, per quam cognoscunt illi clarè, quicquid nos cognoscimus per fidem & discursum Theologicum. Cum ergo, inquit, Conclusiones Theologicæ supponant mediè principia illa clara & evidentiâ, atque ad illa tandem revoventur, censei propterea possunt evidentes, sicque & Theologia jure dicitur propriè dicta scientia.

V. Clara Beatorum cognitio non reddat actus nostros Theologicos claros.

Sed, præterquam quòd Theologia non sit subalternata scientiæ Dei & Beatorum, ut ostendam sectione 12. qua quæso ratione clarus inde objectum aliquod Petrus cognoscit, quòd à Paulo clarè cognoscatur, nisi aliquod claritatis ex cognitione illâ evidente Pauli in Petrum derivetur? nec enim

lumen, quod unius intellectui inest, illustrat intellectum alterius; suis nimirum quisque oculis videt, non alienis: ergo quantumvis Beati clarè aliquid videant, non ideo nos illud clarè cognoscemus; si principia nostræ cognitionis sint obscura. Unde si quis mihi navem, exempli causâ, appulisse dicat, non mihi inde nascitur illius rei evidentia, quamvis id ipsi constet, cum oculus illius testis sit; sed obscurè solum id cognosco, & tantâ certitudine, quanta est auctoritas dicentis. Quare communis est omnium sensus, cum, qui artis alicujus principia per seipsum non penetrat; sed ab alio tantum tradita accipit, & hoc modo ex iis operatur, non esse censendum artificem. Sic S. Thomas q. 2. de virtutibus, a. 13. ad 6. *Memoriter, inquit, tenent conclusiones Geometriæ, non habent Geometriæ scientiam, si non propter media Geometriæ assentiatur, sed habebit conclusiones illas tanquam opinatas.* Hæc Sanctus Doctor.

Dicendum secundo: Si per scientiam aliud non intelligatur, quàm actus certus, quamvis obscurus, in Theologia plures reperiuntur Conclusiones scientificæ, & ratione illarum, Theologia dici potest scientia: ita Valentia, Vasq. & alii n. 2. citati: qui hoc & non alio modo S. Thomam asserunt Theologiam vocasse scientiam. Ratio est, nam utraque præmissa in variis discursibus Theologicis est certa, actus scilicet Fidei divinæ, & principium naturale evidens; ergo in Conclusionem Theologicam refundent certitudinem; ex nullo quippe capite veritas in hac conclusione contenta potest deficere. Erunt quidem hæ Conclusiones obscuræ, ut dixi, quia altera præmissa, utpote fidei, est essentialiter obscura.

VI. Quo sensu Theologia nostra dici possit scientia.

Ex hæcenus dictis sequitur, jure ab omnibus rejici sententiam Francisci de Marchia, qui nostram Theologiam dicebat esse verè & propriè scientiam & evidentiam; imò hanc evidentiam haurire ab ipsis principis fidei, quæ Theologo in hac vitâ, non certa solum esse aiebat, sed evidentia. Verum hæc sine fundamento dicuntur: Fides enim, ut ait Apostolus, est *argumentum non apparentium*; & quotidianâ experientiâ constat, nil clarè cuiquam innotescere quod solum novit ex relatione alterius, & ob meram dicentis auctoritatem. Quare Valentia hic, q. 1. p. 3. Vasq. d. 4. n. 3. Tannerus hic d. 1. q. 2. d. 3. n. 3. & alii hanc Marchiæ opinionem non falsam tantum esse affirmant, sed improbabilem, temerariam, erroneam, & in fide periculofam.

VII. Sententia Francisci de Marchia.

Ad Hebræos c. 11. v. 1.

SECTIO OCTAVA.

Sine Conclusio Theologica, naturalis, an supernaturalis.

P. Vasquez hic, d. 4. c. 8. n. 23. Bannez q. 2. a. 3. Navarrete Controv. 8. Granado hic, d. 5. l. 2. & alii affirmant Conclusionem Theologicam esse naturalem.

I. Sententia, ait esse naturalem.

Probabilius tamen mihi videtur, illam esse supernaturalem, idque non solum quando utraque præmissa est actus fidei divinæ, & supernaturalis, (si is sit actus Theologicus, & non potius Fides) sed etiam quando altera tantum præmissa est actus fidei, altera verò actus naturalis evidens: ita Scotus in 3. d. 34. & 35. q. unica, Canus l. 12. de locis, c. 3. Concl. 2. Molina hic, q. 1. a. 2. d. 1. & Suarez 3. p. to. 2. d. 19. l. 3. §. 5. *Dico secundo* ait esse valde probabile. Fonseca lib. 3. Metaphysicæ, c. 1. q. 6. sec. 8. Zumel q. 1. a. 8. q. 4. Tanner. hic d. 1. q. 4. d. 1. n. 2. dicens esse communem sententiam.

II. Conclusio Theologica est supernaturalis.

Ratio,

TOMVS I.

III.
Dignitas
Theologiae
requirit ut
sit superna-
turalis.

Actus natu-
ralis Fidei
est incertus.

IV.
Quomodo
producat
primò Con-
clusiones
Theologica.

V.
Obijci sequi
Conclusionē
Theologicam
fore certiorē
alterā
pramiffā.

Actus non
semper eō
certior, quō
perfectior.

VII.
Obijci ad
actum tan-
tū virtū-
tum dari
concursum
supernatu-
ralem.

Refellitur.

Ratio est, tum quia hoc ad maiorem Theologiae excellentiam, nobilissimamque scientiae dignitatem pertinet, maximè cum nihil afferatur in contrarium, quod magnopere urgeat: tum quia effectus qui per se à causa intrinsecè supernaturali pendet, est supernaturalis; sed actus propriè Theologicus pendet à causa supernaturali, alterà scilicet pramiffa fidei divinæ, ut omnes communiter docent contra Patrem Vasquez qui hîc, q. 1. a. 1. n. 9. affirmat principium actus Theologici non esse fidem infusam, & supernaturalem, sed acquisitam & naturalem. Cùm ergo ab huiusmodi supernaturali principio necessariò pendeat Conclusio Theologica, videtur planè debere esse supernaturalis. Præterea, nisi penderet per se à principio supernaturali fidei, non haberet certitudinem illam, quam omnes cum S. Thoma in actu Theologico requirunt: actus quippe fidei naturalis est incertus, & talis, qualem habent hæretici; unde conclusio omnis ab illo deducta, erit similiter incerta.

Dico itaque, proposito debite objecto, per actum scilicet fidei divinæ, & principium evidens naturale, Conclusio Theologica supernaturalis, quæ veritatem aliquam ex his pramissis deducit, elicitur vel per concursum supernaturalem extrinsecum, vel ab ipso habitu fidei & vi nativâ intellectus, simul ad actum illum producendum concurrentibus. Unde sicut actus fidei & principium naturale ad Conclusionem illam determinant in genere causæ formalis, ita eorundem actuum principia ad eandem determinant in genere causæ efficientis, illam scilicet physicè causando. Actus vero Theologicos productos sequitur habitus Theologicus, similibus postea actuum productivus: qui qualis sit, & quo pacto fiat, dicitur sectione sequente.

Obijci primò P. Granado hîc d. 5. l. 2. n. 6. Certitudo conclusionis minor semper est certitudine cuiuscunque pramiffæ, ut ostendi in Logica, d. 49. l. 2. n. 8. 9. & 10. ergo Conclusio Theologica non potest esse supernaturalis; sic enim esset perfectior, & consequenter certior pramiffa evidente naturali; principium enim naturale nullo modo dici debet in certitudine superare actum supernaturalem.

Sed contra: Principium illud seu pramiffa naturalis superat in evidentia actum supernaturalem, nempe fidei, non obstante huius supernaturalitate: quid ergo incommodi si superet alium actum supernaturalem in certitudine. Non ergo actus, quò perfectior, eò semper certior; unde & Conclusio Theologica, quamvis ob prædicatum supernaturalitatis, quo in altiore ordine collocatur, sit quovis actu naturali in perfectione superior, nihilo tamen fecius multis actibus seu principis naturalibus esse poterit in certitudine inferior.

Obijci idem secundò, d. 5. l. 4. n. 18. Deum ad illos solummodò actus supernaturalem præbere concursum, qui conducunt ad vitam æternam, seu ultimum finem supernaturalem consequendum: cùm ergo actus Theologici non sint huiusmodi, nullo fundamento ad illos auxilium quis supernaturale requisiverit. Resp. Licet actus Theologici per se non sint virtutes, cùm tamen peculiari modo ordinentur ad fidem, virtutum omnium fundamentum, conservandam, habeantque specialem cum ea connexionem, peculiaris etiam est ratio cur ad illos singularis ejusmodi & supernaturalis concursus præbeatur; cuius ulterius, ut supra dixi, indicium est, quòd ad has conclusiones eliciendas requiratur principium unum supernaturale, actus

scilicet fidei divinæ, qui simul cum actu evidente naturali ad illarum productionem determinet. Unde magis hæc in re consequenter locutus est P. Vasquez supra n. 3. citatus, qui, cùm Conclusionem Theologicam poneret in entitate naturalem, utrumque illius principium seu pramiffam posuit similiter naturalem, actum scilicet naturalem evidentem, & actum fidei, non infusæ & supernaturalis, sed acquisitæ.

Ad fidem
conservandam
peculiariter
ordinatur
Theologia.

SECTIO NONA.

Quid de habitu Theologico sentiendum
quoad supernaturalitatem.

Ubi,

An hæreticus esse possit Theologus.

HACTENUS de actu Theologico, nunc de habitu quædam subjicienda; circa quem non minorem video inter auctores diffensionem quam de actu, aliis cum supernaturalem statuentibus, aliis naturalem & acquisitum. Fonseca verò lib. 6. Metaph. c. 1. q. 6. sec. 8. quamvis Theologiae habitum affirmet esse in entitate supernaturalem, ait nihilominus eum actibus nostris acquiri, sicque esse quoad substantiam supernaturalem, naturalem quoad modum. Quod etiam dicitur videtur Christophorus Gillius lib. 1. Theologiae tract. 4. c. 12. n. 6. & septimo.

Ego juxta duplicem modum circa actus Theologici productionem sectione præcedente, n. 4. positum, dupliciter etiam philosophandum censeo de habitu. Primò itaque, si dicatur, actum Conclusionis Theologicae physicè produci ab habitu fidei & vi nativâ intellectus, existimo non esse opus ut detur habitus Theologiae supernaturalis, cum semper addit principium supernaturale sufficiens, habitus scilicet fidei. Sicut tamen dum quis elicit frequentes actus fidei, generatur in ejus intellectu habitus acquisitus naturalis fidei, per quem promptus redditur & expeditus ad discurrendum circa illa mysteria; idem dicendum de habitu naturali & acquisito Theologiae, cujus beneficio unà cum habitu fidei similes postea actus supernaturales Theologicos cum facilitate elicit, ubi tribuendo singula singulis, habitus fidei dat posse simpliciter actus illos elicere, habitus Theologiae elicere facile.

Sin verò malit quis sequi priorem modum ubi assignatum, ac dicere, Conclusiones Theologicas primò elici, non ab habitu supernaturali fidei, sed per concursum Dei supernaturalem extrinsecum, necessariò concedendus est habitus supernaturalis Theologiae tanquam principium permanens, per quod similes postea actus eliciantur.

Quæres, utrum hic Theologiae habitus sit infusus, an acquisitus? Resp. nec esse infusum propriè, nec acquisitum; sed medio inter utrumque se modo habere. In duobus ergo habitus infusus imitatur: primò, quòd sit supernaturalis: secundò, quòd non à nobis per actus nostros, ut in habitibus acquisitis contingit, sed à solo Deo efficienter producat. In multis verò ab habitibus infusis differt habitus Theologiae: illi enim, utpote ad salutem necessari, in baptismo toti semper quoad extensionem infunduntur; deinde augentur sæpe sine actibus ad illas virtutes spectantibus, ut si quis eliciat actum obedientiae, augetur intensivè non habitus

I.
Varia de
Theologiae
habitu sen-
tentia.

II.
Sine habi-
tu Theolo-
gica natu-
ralis, an
supernatu-
ralis.

III.
Modus de-
clarandi,
quo pacto
habitus
Theologiae
sit superna-
turalis.

IV.
Sine habi-
tu Theolo-
gia infusus,
an acquisi-
tus.

In quo Theo-
logiae habi-
tus differat
ab habiti-
bus infu-
sis.

habitus tantum obedientia, sed temperantia, continentia, iustitia, & aliarum omnium virtutum infusarum; cum enim sequantur gratiam habitalem, & hæc per singulos actus meritorios cuiuscumque virtutis augetur, una etiam cum ea augetur virtutes omnes infusæ, quæ, ut in primâ productione, ita & in augmento, sunt concatenatæ, & quò gradu crescit gratia, eodem & ipsæ crescunt semper, & intenduntur.

V. In quo habitus Theologia imitur habitus acquisitos.

Habitus verò Theologia, quamvis supernaturalis, cum tamen non sit ad salutem necessarius, nec infunditur in baptismo, nec nisi studio & labore paulatim & per partes acquiritur. Si enim, ut affirmat Suarez To. 2. in 3. p. d. 19. l. 3. §. Sed quæret, Beatissima Virgo, quamvis Theologia habitum perfecte infusum, & non dependentur à suis actibus, seu discursu acceperit, non tamen habuit ab initio totum, etiam extensive, sed per partes, & prout diversis ætatibus conveniebat: id nobis à fortiori accidet, qui hunc habitum non nisi postea studio tanquam dispositione seu conditione recipimus, sicque singulis diversis conclusionibus Theologicis singulæ partes habitus illis correspondentes infunduntur.

VI. Quo modo Theologia habitus destruitur.

Hæc de habitibus Theologici productione. Quoad ejusdem destructionem, sicut virtutes morales infusæ, cum in gratia fundentur, peculiaremque cum ea habeant connexionem, non nisi illâ destructâ amittuntur: ita cum Theologia à fide in productione pendeat (altera quippe præmissa ad quam sequitur actus, & pars habitus Theologici actui illi respondens, necessariò esse debet fides divina, ut ostensum est) non nisi destructâ per actum infidelitatis fide, amittitur.

VII. In quo incōmmodi ex eo quod habitus Theologia sit supernaturalis.

Per quæ, vitantur incommoda omnia quæ contra supernaturalitatem habitus Theologici infert P. Granada disp. illâ 5. l. 3. n. 19. sequi scilicet, infantes recens baptizatos, esse Theologos: rusticum qui sedulo virtutem exercet, intensiorem habere Theologia habitum, quam habeat doctissimus Theologus, qui his in studiis totam vitam impendit: si minus fuerit in pietate colendâ fervidus, sicque pauciores habeat gradus gratiæ: rusticus infundit à Deo habitum, cujus nullus unquam illi futurus sit usus; & alia id genus, quæ, si habitus Theologia eo quo dixi modo producat ac destruitur, nihil in se continent difficultatis.

VIII. Hæreticus esse nequit Theologus.

Hinc quoad secundum in sectionis hujus titulo propositum, clarè constat, Hæreticum esse non posse Theologum, ne quidem in iis rebus, in quibus ab Orthodoxis non dissentit, cum per quemcumque actum hæresis, fides tota, quique in fide fundatur supernaturalis Theologia habitus amittatur. Unde non habet is principium sufficiens ad eliciendum actus certos, sed incertos tantum, utpote qui non fide divinâ & infallibili, sed humanâ & fallibili nituntur, quales solos fidei actus elicit hæreticus. Quare S. Dionysius lib. de Divi. Nominib. cap. 2. ait, *Theologum non esse, qui non est fidelis.*

IX. Vnde in hæretico præveniat facultas discernendi Theologicè.

Facilitas autem illa, quam in exercendis Theologicis actibus experitur is, qui in uno aliquo puncto à fide excidit, cæterâ Catholicus, illa, inquam, facilitas à naturali Theologia habitu procedit, qui producit vel ab actibus naturalibus Theologicis, qui unâ semper cum supernaturalibus eliciuntur, vel ab ipsis actibus supernaturalibus: de quo latius dixi in libris de Anima, disp. 31. sec. 2. dum de habitibus supernaturalibus.

P. Vasq. tamen hæc q. 1. a. 1. n. 9. conformiter

ad sua principia ait, hæreticum posse esse Theologum, non habitu tantum, sed etiam actu, & varias conclusiones verè Theologicas, in iis rebus in quibus non est hæreticus, elicere. Alii verò, quamvis cum P. Vasq. affirmet habitum Theologia esse naturalem, & consequenter hæreticum, in quo post amissam fidem talis habitus remanet, esse in actu primo Theologum, negant tamen posse Theologum esse in actu secundo: aiunt enim habitum Theologia, pro diversâ objecti propositione per naturalem scilicet fidem, vel supernaturalem, actus certos, vel incertos elicere. Unde sicut in physicis agens aliquod calidum, vel luminosum, quò melius applicatur passum, eò effectum perfectionem, plus scilicet caloris vel luminis, producit: ita in agentibus intentionalibus, quò præmissæ, quæ sunt quasi quedam objecti applicatio, sunt perfectiores, eò perfectiorem eliciunt conclusionem.

X. Nonnulli concedunt posse hæreticum esse Theologum.

Alius modis defendendi, hæreticum non posse esse Theologum.

SECTIO DECIMA.

De Unitate, certitudine, & præstantia Theologia.

FACILIORA sunt hæc, quæ proinde paucis expediam. Quoad unitatem ergo Theologia, cum non sit melior modus habitus alicujus unitatem dignoscendi, quam ex unitate actuum; ut habitus Theologici unitas clariùs innotescat, inquiremus quæ sit unitas actuum, quantaque inter illos sit similitudo vel disconvenientia: quod verò hæc in re dicimus de actibus, id quisque dictum putet de habitibus.

I. Unitas habitus pendet ab unitate actuum.

Dico primò: Si Theologia latissime sumatur, & prout aliquo modo in Deo, beatis, ac viatoribus reperitur, actus continet plusquam genere distinctos. Unde hoc modo accepta, dici nequit una scientia, ut constat.

II. Theologia latissime sumpta, non est una scientia.

Dico secundo: Etiam in viatoribus, si actus qui ex duabus præmissis de fide deducuntur, non sint actus fidei, sed Theologici, specie differunt ab actibus illis Theologicis, qui ex uno principio de fide deducuntur, & altero naturali: ac proinde habitus ad hos actus secuti, specie similiter inter se distinguuntur. Ratio est, quia actus sequuntur naturam principiorum; sed horum actuum principia essentialiter distinguuntur: ergo.

III. In viatoribus actus Theologici specie distinguuntur.

Dico tertio: Loquendo de iis solis actibus, qui ex uno principio fidei, altero evidente naturali deducuntur, quot sunt principia naturalia specie distincta, tot etiam sunt specie distinctæ conclusiones Theologica, quæ inde inferuntur. Ratio est eadem quæ in præcedente conclusione: diversitas enim principiorum parem diversitatem efficit in conclusionibus. Idemetiam mihi videtur de altero principio, actu scilicet fidei: specifica enim diversitas in illo, specie quoque diversam reddit conclusionem. Unde etiam conclusiones, quæ ex duabus præmissis de fide inferuntur, differunt pro diversitate præmissarum.

IV. Pro principiorum diversitate variantur conclusiones.

Hinc infero, Theologiam esse unam scientiam unitate tantum extinctâ, quatenus scilicet actus ejus omnes & habitus, quamvis inter se diversissimi, ad unius Dei tanquam objecti Attributionis cognitionem, sub eadem ratione formali, ut supra declaratum est sec. sexta, referuntur.

V. Quo pacto Theologia sit una scientia.

Quoad secundum, de certitudine scilicet actus, & consequenter habitus Theologici, Pater Vasq. 1. p. q. 1. a. 5. n. 12. asserere videtur, nec actum, nec habitum Theologia, actus aliarum scientiarum

VI. De certitudine habitus Theologici.

TOMUS I.

rum in certitudine superare, imò esse illis longè hac in re inferiores. Nec mirum est, ipsum hoc de Theologia asserere, utpotè qui hìc q. 1. n. 9. & clariùs d. 5. c. 3. ait, assensum Theologicum nisi propositionibus fidei, non fide divina & supernaturali, sed naturali & acquisita creditis: unde ait, Theologiam, prout est habitus gignens, explicans, ac defendens divinam fidem, vocari posse opinionem.

VII. Actus ex duabus præmissis fidei sit actus Theologicus, habitum Theologiæ ratione hujusmodi actuum certiorẽ esse quacunquẽ scientiã naturali, quantumvis clarã & evidẽte. Ratio est, quia firmioribus nititur principiis, actibus scilicet fidei divinæ actus autem fidei divinæ certior est quocunquẽ, etiam primo principio; & citius dubitarem utrum sol meridie luceat, quem oculis lucentem video, imò utrum totum majus sit suã parte, &c. quàm utrum detur Trinitas Personarum in eadem essentiã divinã, utrum Christi corpus realiter in Eucharistia præfens existat: & sic de aliis fidei articulis.

VIII. Certitudo actus Theologici ex altera præmissa naturali deducit.

Si verò sermo sit de conclusione Theologicã, quæ ex altera præmissa fidei divinæ, altera naturali evidẽte deducitur, existimo illam, cum minus certa sit quàm principium illud evidens, ex quo deducitur, (ut de ejusdem actus claritate dictum est suprà sec. 7. n. 3.) existimo, inquam, hunc actum in certitudine superari posse à nonnullis actibus scientiæ alicujus naturalis; illis nimirum, qui ex duabus præmissis procederent, quarum utraque certior esset & evidẽtior, quàm sit præmissa illa naturalis, ex qua deducitur conclusio Theologica.

IX. Difficultas circa certitudinem actus proprii Theologici.

Dices, quantacunquẽ sit certitudo principii alicujus naturalis evidẽtis, ad certitudinem tamen actus divinæ fidei non accedit; ergo conclusio deducita ex altera præmissa fidei, altera evidẽte naturali, certior videtur quacunquẽ conclusione, quæ ex duabus præmissis naturalibus quantumvis evidẽtibus procedit: hoc enim complexum, actus fidei divinæ & principium naturale evidens, est in certitudine perfectius quocunquẽ complexo constante ex illis duabus præmissis naturalibus simul sumptis; sed præmissa naturalis evidens, ei adjuncta, nihil de illius certitudine minuit, & suam insuper superaddit, ergo hæ duæ præmissæ certiorẽ eliciunt conclusionem, quàm illæ præmissæ naturales, cum causa perfectior perfectiorẽ producat effectum. Confirmatur: si plumbo addatur pars ligni, aut levioris alicujus materiæ nihil de plumbi pondere imminuit, sed auget potiùs, simulquẽ cum illo motum deorsum velociorem efficit; ergo similiter principium naturale nihil de vi ac pondere actus fidei detrahet, imò momenti ei aliquid adjiciet.

Confirmatio.

X. Actus fidei divinæ, in operando se ad præmissa naturalis mensuram accommodat.

Sed hoc argumentum, quamvis plausibile videatur, nihil conficit; actus enim fidei, licet in se, seu in essendo sit certissimus, in operando tamen ad alterius præmissæ modum se & mensuram accommodat; unde, ut omnes fatentur, si jungatur cum præmissa probabilis, conclusionem tantum efficiet probabilem; ergo & conjuncta cum præmissa naturali evidẽte, tantam solummodò certitudinem in conclusionem transfundet, quanta est certitudo præmissæ naturalis, cum, ut docent Dialectici, Conclusio sequatur debiliorem partem.

XI.

Ratio hujus à priori est, ut suprà etiam insinuaui: cum enim intellectus duo inter se connecti videat in conclusione, quia eadem cum tertio aliquo connexa viderat in præmissis, non majore firmitate judicare poterit ea inter se conjungi, quàm

cum illo tertio priùs viderat conjuncta; & in quacunquẽ præmissa deficit hæc firmitas, eodem gradu deficit in conclusione, ut proximè vidimus in actu probabili. Certitudo namquẽ, ut dici solet, est de genere boni, sicquẽ ex quocunquẽ defectu deficit.

Certitudo conclusionis Theologica quam præmissam sequatur.

Ad confirmationem dico, manifestam esse disparitatem: gravitas enim in rebus istis corporeis est ejusdem rationis & speciei, quamvis in subjectis specie distinctis; sicut albedo in lacte, nive, & cygno: cujus apertum indicium est, quòd res quæ minimum in se habent gravitatis, plumbæ ex. gr. ita multiplicari possunt, ut rem ponderosissimam, magnam scilicet partem plumbi, in gravitate superent. Secus res se habet in pondere argumentorum, & rationum momentis: rationes quippe probabiles, quantumvis multiplicantur, ad actus scientifici perfectionem non accedunt, nec principia naturalia ad certitudinem actus fidei divinæ.

XII. Diversitas in operando inter res intellectuales & non intellectuales.

Adde, actum fidei, & principium naturale, quæ sunt præmissæ conclusionis Theologicæ, non esse de eodem objecto, sed una propositio diversum semper affirmat ab alia, & utraque præmissa sigillatim secundum suam veritatem concurrunt: ut in hoc & similibus syllogismis: *Omnis homo constat ex materia & anima rationali: sed Christus est homo; ergo Christus constat ex materia & anima rationali.* In hoc discursu veritas, quæ asseritur in minore, diversa est ab illa quæ asseritur in majore; & utraque veritas gignit in mente veritatem in conclusione contentam, quæ cã tantum certitudinem infertur, quam habet præmissa minus certa. Sicut catena, quæ inter plures annulos ferreos unum haberet ligneum, simpliciter dici nequit firmior, quàm sit annulus ille ligneus, ut constat, nec vim majorem sustinere potest quàm sit hujus annuli firmitas.

XIII. Diversum semper objectum continentur in una præmissa, quàm in alia.

Quoad tertium, Theologiæ scilicet præstantiam: imprimis excedit alias omnes scientias in objecto, cum de Deo auctore, non naturali tantum agat, sed supernaturali, rebusquẽ supra humanæ mentis captum, ac tota in iis declarandis versetur. Quem verò gradum certitudinis habeat respectu aliarum scientiarum, hujus decursu sectionis est declaratum. Certum verò est, Theologiam ab omnibus scientiis excedi in claritate.

XIV. De præstantia Theologia.

SECTIO UNDECIMA.

Sitne Theologia speculativa, an practica.

NOTANDUM ex disp. 10. Logicæ, sec. prima, in eo scientia practicæ naturam suam esse, ut repræsentet rem operabilem ut operabilem à cognoscente, seu, ut modum eam faciendi ostendat: & ut verbo dicam, est principium intellectuale sufficiens ad dirigendam potentiam ad effectiõnem objecti, quod per actum illum repræsentatur. E contra, scientia speculativa illa est, quæ non repræsentat objectum factibile à cognoscente, sicquẽ in illius contemplatione sistit, nec ad ejus effectiõnem dirigit: quæ fusiùs declarata sunt in Logica, loco citato. Hoc posito,

I. Quid sit esse practicum, quid speculative.

Dico primò: Theologia prout circa primum suum objectum versatur, nempe Deum, est purè speculativa. Ita S. Thomas hìc, q. 1. art. quarto, & Theologi communiter. Ratio est clara: Deus enim, omnino factibilis seu producibilis non est: ergo cognitio, quæ de illo habetur, non potest esse practica.

II. Circa primum suum objectum Theologia versatur speculative.

Dices

III. Theologia non inde est practica, quod excitare possit ad Deum amandum.

Dices: Actus Theologici, quibus quis Deum cognoscit, variasque ejus perfectiones & Attributa discurrendo pervestigat, excitare possunt ad Deum amandum, ergo sunt practici, cum ad operationem ordinentur. Sed contra: hoc enim ad summum probat, actus hosc Theologicos esse practicos respectu amoris, non respectu Dei, respectu cuius, nullus actus, ut dixi, esse potest practicus, cum Deus produci nequeat.

IV. Vterius ostenditur, hos actus Theologicos non esse practicos.

Contra secundò: nec respectu amoris sunt hi actus practici: actus quippe practicus, ut communis habet Philosophorum sententia, is solus est, qui ad objecti à se representati effectiorem ordinatur; amor autem Dei per hos actus non representatur, sed solus Deus. Nec ullus dixit, pramissas esse practicas respectu conclusionis, licet ad illius productionem ordinentur, quia scilicet actum illum conclusionis non representant. Alioqui nullus omnino actus intellectus erit speculativus, cum nullus sit, qui amore, odium, vel aliquem animi affectum circa objectum à se representatum excitare nequeat. Et eodem modo impugnantur ii, qui idcirco actus Theologicos Deum representantes, practicos esse volunt, quod ad illius per visionem beatificam consecutionem ordinentur. Idem etiam est de actibus Theologicis, qui circa Angelos versantur, & universim de iis omnibus, qui representant objecta à cognoscente non factibilia; sunt enim pure speculativi.

Cognitio Angeli est speculativa.

V. Theologia, prout tractat de virtutibus, est practica.

Dico secundò: Theologia prout agit de actibus virtutum, modoque eos exercendi, & vitia vitandi, est practica. Quod minorem difficultatem etiam respectu virtutum infusarum, habet in nostra sententia, qui supra, sect. 8. Conclusionem Theologicam esse diximus supernaturalem. Probat conclusio: illi actus sunt practici, qui representant objectum operabile à cognoscente: Sed actus Theologici, qui circa virtutes, earumque exercitium versantur, representant objectum operabile à cognoscente, cum penes quemque sit eas exercere, si velit: Ergo.

VI. Ostenditur ulterius, quod passio Theologia in quibusdam sit practica.

Quod melius intelligitur, si ad particulares quosdam virtutum actus defendamus. In hoc ergo discursu Theologico, Quicquid Deus dicit amari debere, est amandum; sed Deus dicit se amari debere, Ergo est amandum: non video cur hæc conclusio æquè excitare hominem ad amorem Dei non possit, atque actus prudentiæ, quo quis immediate diceret, Deus est amandus, cum idem utrobique sit objectum, & tota differentia est, quod unus actus sine discursu habeatur, alter per discursum. Idem est de aliis virtutibus, de quibus simili formâ confici possunt discursus Theologici: Exempli gratiâ, Quicquid Deus dicit coli debere, est colendum. Sed Deus dicit parentes coli debere: Ergo sunt colendi. Sic eodem modo pro præceptis negativis: A quocunque Deus dicit abstinendum esse, debent homines abstinere: sed Deus dicit abstinendum esse à falso testimonio, furto, fornicatione, homicidio, &c. Ergo ab iis debent homines abstinere.

Exempla varia actuum Theologicorum circa virtutes morales.

VII. Magis declaratur ratio practici in actibus Theologicis reperi.

Dices: pro aliquo priori ad Conclusiones hæc Theologicas est semper principium intellectuale sufficiens ad virtutum productionem, actus scilicet fidei, qui unus est ex præmissis, ut in prædicto syllogismo constat, Quicquid Deus dicit amari debere, est amandum: sed Deus dicit se amari debere: Ergo est amandum: Actus ille, Deus dicit se amari debere, antecedit Conclusionem Theologicam, Ergo Deus est amandus: & idem est de illis aliis Conclusionibus Theologicis, Ergo colendi sunt parentes, Abstinendum est à furto, homicidio, &c. Ergo actus

R. P. Comptoni Theol. Scholast. Tom. I.

Theologici nunquam possunt ad hujusmodi virtutum exercitium concurrere, cum ab actibus Fidei præveniuntur.

Contra: licet namque hi actus fidei sufficientes sint ad virtutum istarum exercitium, non tamen semper homines ad eas exercendas excitant: quot enim, quantumvis judicent, Deum dicere se esse amandum, colendos esse parentes, &c. non tamen hæc propterea præstant: ergo adhuc locus est actui inde deducto, ut ad amorem Dei, & pietatem erga parentes excitet.

VIII.

Actus Theologici sapè excitant ad virtutum exercitium.

Aliqui ergo actus Theologici sunt speculativi, alii practici, alii speculativi simul & practici, qualis est actus ille supra positus, Deus est amandus, qui respectu Dei est speculativus, respectu amoris, practicus, utpote ad quem eliciendum, cognoscendum dirigit. Unde & partiales Theologiae habitus, actuum à quibus generantur, naturam induunt, & sicut actus formaliter, ita ipsi efficienter sunt vel speculativi, vel practici, vel mixti, seu ad actus speculativos, vel practicos, vel mixtos, simul scilicet speculativos & practicos eliciendum ordinati. Videatur Disputatio decima Logicæ, præcipue sect. 5. ubi hæc fufius pro omni scientia sunt discussa.

IX.

Nonnulli actus Theologici simul sunt speculativi & practici.

Idè de Theologia habitus dicendum.

SECTIO DUODECIMA.

Alia quedam inquiruntur circa naturam Theologiae.

QUÆRES primò: utrum conclusio deducta ex duabus præmissis de fide, sit actus Theologicus, an potius fidei. Hæc quaestio à variis pendet in tractatu de Fide disputandis, sine quibus vix potest commodè intelligi: ut, an fides esse possit discursiva, & aliis: quare ejus resolutionem eò remitto.

I.

Num actus ex duabus præmissis fidei deductus, sit Theologicus.

Quæres secundò: quid sentiendum, quando in syllogismo aliquo utraque propositio, major scilicet & minor, est evidens: ut quando pro una præmissâ capitur veritas aliqua revelata, quæ tamen etiam lumine naturæ innotescit; ut, Deus est, & similes: deinde assumitur principium naturale evidens: quæres, inquam, cum hæc conclusio sit evidens, utrum sit Theologica. Mihi fatis probabile videtur, si major illa propositio assumatur prout est evidens lumine naturæ, conclusionem ex his duabus præmissis deductam, non spectare ad Theologiam, sed ad Metaphysicam. Secundò dicò, si sit Theologica, esse diversæ rationis ab actibus nostris Theologicis, qui nimirum sunt obsecuti, utpote ab altera semper præmissâ fidei procedentes. Idem de eo dicendum censeo, qui mysterii revelati haberet evidentiam in attestante. De quo plura in materia de Fide.

II.

Quid dicendum, quando utraque præmissa est evidens.

Quid si sit evidentia in attestante.

Quæres tertio: sitne Theologia nostra subalternata scientiæ Dei & Beatorum. Resp. non esse proprie iis subalternatam & simpliciter, sed improprie tantum & secundum quid: Ratio prioris partis est, quia propria subalternatio, ut in libris de Anima, disp. 19. sec. 2. dixi, est, ut scientia subalternata principia desumat à subalternante, quemadmodum, ut ibi ostendi, Medicina sua sumit à Physica; unde ortum est dictum illud, Vbi desinit Physicus, incipit Medicus: at Theologia nostra non omnino principia sua desumit à scientiâ Beatorum: homines siquidem æquè discurre de rebus Theologicis possent, licet nullus esset Beatus? Imò nec principia desumit à scientiâ Dei, sed à revelatione: quauvis

III.

An Theologia nostra subalternetur scientiæ Dei, & Beatorum.

B

quauvis

TOMVS I.

Quomodo Theologia nostra pendet à scientia Dei.

quamvis namque Deus revelare nihil possit, nisi quod novit, & hoc sensu Theologia nostra pendet remotè à scientia Dei; istud tamen non est esse illi subalternatum: nec enim scientia Dei, sed actus fidei sunt Theologiae nostrae principia. Alioqui omnes omnino artes, ac disciplinae, scientiae Dei subalternarentur, cum illa eadem multo perfectius noverit Deus, sintque scientiarum omnium principia veluti scintillae quaedam ab infinito illo divinae scientiae sole ac luce derivata.

IV. *Subalternatio ratione fit.*

Nec ad propriam subalternationem sufficit, quod scientia aliqua ad alterius acquisitionem ordinetur, tanquam ad finem, (sicut Theologia dici posset ordinari ad visionem beatam, seu scientiam beatorum obtinendam) hoc enim si sufficeret, Logica omnibus scientiis esset subalternata, cum ad omnium acquisitionem ordinetur; quod tamen est in scholis inauditum. Non ergo alio modo scientiae Dei & Beatorum subalternatur Theologia, quam quod objecta illa obscure solummodo cognoscat, quae à Deo & beatis clarissime percipiuntur: quae est impropria subalternatio, ut constat.

V. *Sitne Theologia vocanda sapientia.*

Quaerens quartò: sitne Theologia vocanda sapientia? Resp. affirmative cum S. Thoma hic ar. sexto: cum enim praecipue ad sapientiae notionem requisitae conditiones sint, ut & certissima sit, & altissimas rerum causas contempletur, Theologia jure meritisimo sapientia vocatur, utpote quae & certissima est, ut ostendi, & in Dei, qui prima & universalissima est causa, tota versetur, qui quae rerum omnium, non efficiens tantum causa est, sed etiam finalis, quippe quae ab ipso tanquam à principio eruntur, & ad eundem veluti ad ultimum finem tendunt. Ob hanc, inquam, causam vocari potest Theologia sapientia, quamvis minores quasdam & accidentales ab Aristotele lib. 6. Ethic. c. 4. & 7. ad sapientiae appellationem requisitas conditiones non sortiatur. Videatur Tannerus hic, d. 1. q. 2. dub. quinto.

VI. *Theologia non manet in patria.*

Quaerens quintò: utrum Theologiae habitus maneat in patria? Respondetur, non manere. Ita Gabriel in 3. d. 31. qu. un. ar. 3. dub. 3. Valentia 1. parte, d. 1. q. 1. pu. 3. §. Quinto habitus Theologiae, Molina hic, a. 3. d. 3. fine, Granada hic, d. 4. n. 4. & alii. Ratio est, quia, ut sect. decima ostensum est, Theologiae habitus intrinsecè est obscurus, utpote qui ad actus obscuros eliciendos ex natura sua ordinatur: ergo non manebit in patria, sicut ob eandem rationem in beatis non manet habitus fidei, juxta illud Apostoli, 1. ad Corinth. 13. Cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est.

VII. *Non asserunt Saeculi Patres, Theologiam manere in patria.*

Nec nobis hac in re contrarii sunt Sancti Patres: in primis enim S. Hieronymus in Epist. ad Paulinum, sine, dum dicit, *Discamus in terris quorum nobis scientia perseveret in caelis*, vult permanuram quidem in patria earum rerum cognitionem, quam acquisivimus in via; non quod iidem actus illic aut habitus permaneant, sed quod loco horum, qui sunt imperfecti; perfectiores alii sint suffiendi, sicque quod plura quis in terris didicit, eò etiam plurimum, per se loquendo, illius intellectus cognitione, clariore tamen longè & nobiliore, in caelis illustrabitur. Quod verò haec sit mens S. Hieronymi exinde constat: in illa quippe Epistola de scientia loquitur, quae ex sacrae Scripturae lectione addiscitur: hanc autem manifestum est esse obscuram, & vel fidem ipsam, vel cum fide peculiariter connexam; sicque cum illa nata, una etiam cum illa intercidit. Eodem modo explicantur alii

Explicatio dicti eiusdem S. Hieronymi.

Patres, sicubi dicere videantur, scientiam, quam hic per Theologiam acquirimus de Deo, in patria permanere. Videatur P. Granada citatus, disp. illa 4. n. 7. & octavo.

Quaerens sextò: utrum conclusio deducta ex una praemissa de fide, & altera naturali; moraliter tantum certà, sit Theologica? Resp. affirmative: si enim, quando praemissa naturalis est tantum probabilis, conclusio nihilominus est Theologica; multo magis quando est moraliter certa. In hoc autem casu, cum tantummodo conclusio habeat firmitatem, quam praemissa naturalis permittit, eritque proinde hic actus minus certus quam conclusio, cujus praemissa naturalis est evidens; certior tamen illa quae alteram praemissam haberet merè probabilem.

VIII. *Quid dicendum, quando altera praemissa est tantum moraliter certa.*

SECTIO DECIMA-TERTIA.

De locis ex quibus Theologia sua principia deducit: ubi de diversis sacrae Scripturae sensibus.

THEOLOGIA est scientia disputatrix, & in hoc cum aliis scientiis convenit, quod instar illarum discursu utatur, & ex praemissis conclusiones suas deducat: in principiis verò maxime ab iis differt. de quorum proinde natura & numero quaedam hic adscribenda.

I. *Theologia est scientia disputatrix.*

Ad numerum ergo locorum Theologicorum quod attinet, seu rerum illarum capita, unde Theologus discursus sui principia desumit, maximam video inter Auctores discrepantiam. S. Thomas hic, q. 1. ar. 8. ad 2. quatuor assignat. *Scripturam, auctoritatem Patrum, dicta Philosophorum, & aliorum ex antiquis & prophetis scriptoribus, ac demum rationem naturalem.* Valentia hic, d. 1. q. 1. pu. 5. §. primo, septem numerat. Melchior Canus, quem refert & sequitur Vasquez hic, d. 12. c. 1. decem statuit, de quae iis luculentur & eruditè disputat. Denique P. Tannerus hic disp. primam, quae quinta, dub. primo, numero tertio, viginti diversa capita seu locos recenset, ex quibus Theologus, veluti ex tot fontibus praemissis, seu principia, accipit ad suas argumentationes formandas, conclusionesque deducendas.

II. *Maxima de locis Theologicis inter Auctores discrepantia.*

Ut clarius hac in re procedamus, recolendum quod supra, sectione primam, numero tertio dixi; Conclusiones scilicet proprie Theologicas esse mixtas, medioque se modo habere inter fidem divinam, & scientias naturales, de utrisque scilicet aliquid participando, atque à duplici principiorum genere, naturalium scilicet & supernaturalium, procedere.

III. *Magna in discursu Theologico principiorum diversitas.*

Loci ergo unde obscura actuum Theologicorum principia desumuntur, sunt in primis Verbum Dei scriptum, & non scriptum, seu Scriptura sacra, & Traditiones communi omnium consensu acceptatae, & jam inde à nascente Ecclesia per Patres & Doctores ad nostra usque tempora transmissae, atque à parentibus ad filios continuà successione per manus quasi traditae, semperque habitae tanquam res à Deo dictae, licet nullibi in Scriptura sacra continentur: qua de causa Verbum Dei non scriptum nuncupantur. Definitiones item Conciliorum, & Summorum Pontificum, quae maximam secum certitudinem adferunt. De quarum firmitate plura, Deo dante, dicentur in materia de Fide.

IV. *Loci ex quibus obscura Theologia principia promuntur.*

Loci

V. Loci unde naturalia Theologia principia desumuntur.

Loci verò seu fontes, ex quibus naturalia principia Theologiae promuntur, sunt primò ipsa Ratio naturalis, unde principia naturalia certa pro conclusionibus Theologicis certis proveniunt, & probabilia pro probabilibus. Loci præterea pro naturalibus Theologiae principis sunt Philosophorum & Jurisconsultorum dicta, scriptorum prophanorum, humanæ historiæ auctoritas, & id genus alia, ex quibus argumenta tantum probabilia, aut ad summam moraliter certa, deducuntur.

VI. Sacra Scriptura sensus ad divini Verbi interpretationem pertinet.

Circa Sacrae Scripturae sensum, quamvis nonnullos ex Theologis de eo hic disputare videam, omnes tamen fatentur, rem hanc non ad Theologum, sed ad Sacrae Scripturae interpretem spectare; unde & multi Theologorum eam penitus omittunt: quare nec diutius ei inherendum censeo, sed quædam obiter solum attingenda.

VII. Varii sacra Scripturae sensus.

In primis itaque quemcumque sensum ferat locus aliquis Scripturae, sive literalem proprium aut improprium, figuratum scilicet ac metaphoricum, sive spirituales, quem in Tropologicum, qui ad mores spectat, Allegoricum qui ad militantis, & Anagogicum qui ad triumphantis Ecclesiae statum pertinet, dividunt plerumque auctores cum S. Thoma hic, q. 1. ar. 10. Corpore: imò si locus aliquis duos habeat sensus literales, ut Psalmo 2. v. 7. *Filius meus es tu: & Isaac* 53. v. 8. *Generationem ejus quis enarrabit; quod & de aeternâ & temporali Christi generatione literaliter exponi solet: quemcumque, inquam, ex hisce sensibus ferat locus aliquis Scripturae, qua certitudine constat hunc esse illius loci sensum, eadem usurpari in argumentationibus potest, atque in discursu Theologico pro præmissâ assumi. Hoc pro instituto nostro sufficit: qui plura de variis sacrae Scripturae sensibus cupit, legat Valentiam hic d. 1. q. 1. punc. 5. §. 3. Vasquez hic, d. 13. 14. 15. 16. 17. & 18. Tannerum hic, d. 1. q. 5. dub. 2. Arriagam hic, d. 1. l. 6. quæ etiam subtilissimè tractat Salmeron Tom. 1. Prolegomeno 7. 8. 9. 10. 11. & duodecimo.*

Duo nonnullam quam sensus ejusdem loci Scripturae sensus.

SECTIO DECIMA-QUARTA.

Utrum ad Theologum spectet, probare sua principia, & argumenta contra fidem solvere.

I. Principia Theologiae duplicia.

Quoad primam, recolendum quod jam sæpius dictum est, præmissas Conclusionis propriè Theologiae esse duplicis generis; actus scilicet Fidei divinæ, & principia naturalia evidentiæ: de prioribus tantum procedit præfens quæstio: probare enim principia naturalia non spectat ad Theologum, sed ea ab aliis scientiis accipit.

II. S. Thomas quæst. 1. a. 3. Corpore.

Quantum ergo ad actus Fidei, qui præcipua sunt conclusionum Theologicarum principia, S. Thomas negat ad Theologum spectare ut illos probet, sed tanquam res revelatas accipit, suorumque inde discursus conficit. Ad quam quoque rem Salvianus, *Humana*, inquit, *dicta argumentis & testimoniis egent, Dei autem sermo, ipse sibi testis est; quia necesse est, quicquid incorrupta veritas loquitur, incorruptum sit testimonium Veritatis.*

III. Ostenditur posse Theologum sua principia directe probare.

Hæc quidem ostendunt, non esse necessarium ut Theologus principia sua, seu actus Fidei probet; quod & nihil aliud vult S. Thomas proximè citatus, non tamen videtur negari posse, quin etiam directè, hoc scilicet aut simili discursu id præstare possit: *Quicquid Deus dicit, est verum: Deus dicit, R. P. Comptoni Theol. Scholast. Tom. 1.*

Verbum esse incarnatum, passum &c. ergo Verbum est incarnatum, passum &c. Et idem est de aliis Fidei articulis, qui simili discursu Theologico probari possunt; sicut nihil apud Theologos frequentius, quam ut unus Fidei articulus probetur per alium.

Si verò sermo sit de indirectâ probatione mysteriorum fidei, ostendendo scilicet, illa esse evidenter credibilia, seu per motivorum fidei propositionem, demonstrando dignissima esse quibus ab omnibus habeatur fides, & ut suum iis intellectum submittant, res est multo clarior, communisque omnium orthodoxorum praxis.

Denique, posse fidei articulos exemplis & rationibus à rebus humanis ac naturalibus desumptis probari, & illustrari, nemini dubium est. Sic apud sanctos Patres usitatissimum est, ut petitis à rebus creatis exemplis & rationibus, altissima quæque fidei dogmata, ipsorumque ad eò Trinitatis mysterium elucident, mortaliumque captui utrumque accommodent. Hinc appositè ad rem præsentem Rupertus, cum ad declarandam Eucharistiam, exemplum à rebus creatis & prophanis desumptum attulisset, hæc subjungit: *Cogimur, inquit, talium in tanto negotio meminisse nugarum, & sagittantes parvulos, repercutere sagittis parvulorum.*

Nec ex his quidquam negat S. Thomas, sed solum contendit, non posse articulos fidei claro aliquo & evidente argumento ostendi; sic enim fides esset clara, quod est contra ejus naturam, quæ nimium essentialiter est obscura, utpote non nisi per revelationem habita.

Circa secundum in titulo propositum, possintne scilicet Theologus argumenta quæ contra fidem fieri possunt, dissolvere: de iis tantum fidei mysteriis est sermo, quæ lumine naturali cognosci nequeunt, sed per solam revelationem; quæ enim lumine naturali innotescunt, ut, *Deum esse, esse Deum Univerſi creatorem, administratorem &c.* probari possunt, & argumenta contraria manifestè dissolvi, cum de Dei existentia habeamus evidentiam, licet sit etiam articulus fidei. Unde non minus apertè argumenta contra hanc veritatem solvere potest Theologia, quam alia scientiæ diluere objectiones possunt contra se factas.

Argumenta itaque quæ adversus fidem proponuntur, cum ea certum sit esse falsa, utpote contra veritatem facta, vel in forma peccant, vel in materia. Si vitium sit in forma, non minus evidenter solvi argumenta contra fidem possunt, quam quæ contra aliam quamcumque veritatem proponuntur; quoad hoc quippe par omnium est ratio, cum æquè clarè defectus contra formam syllogisticam hac in re ostendi queat, quam in ulla alia materia.

Si verò contingat, defectum esse in materia, possunt quoque interdum evidenter à Theologo solvi; tunc scilicet, quando ejusmodi principium ab Hæretico aut infideli assumitur, quod constat esse falsum; ut, si sit contra lumen naturæ, aut quid simile. Omnia tamen principia quibus fides impugnatur, non sunt istiusmodi; quamvis enim sunt falsa, eorum tamen falsitas non potest semper evidenter deprehendi. In hoc ergo casu solvi solum possunt hujusmodi argumenta evidenter negativè, ut aiunt, hoc est, quamvis clarè ostendi nequeat falsitas principii ab infideli assumpti, prudentissimè tamen judicamus, argumentum non convincere: unde absolutè negamus propositionem contra fidem assumptam, simulque rationes ex motivis fidei adducimus, quibus ostenditur mysterium, quod hoc argumento impugnatur, esse evidenter credibile.

IV. Quo pacto principia sua indirectè probet Theologus.

V. Rationibus naturalibus suaderi possunt mysteria fidei.

Rupertus lib. 6 in Joa. circa finem.

VI. Mens Sancti Thomæ.

VII. Possint Theologus argumenta contra fidem dissolvere.

VIII. In duobus peccare possunt argumenta contra fidem.

IX. Argumenta omnia contra fidem solvi possunt evidenter negativè.

Quid sit, solvi aliquid evidenter negativè.

TOMVS I.

bile, seu dignissimum cui fides adhibeatur, meritoque proinde iudicari, falsum esse quicquid contra adducitur, nec posse quemquam huic argumento, quantumvis in speciem plausibili, assentiri.

X. Argumenta contra fidem solvi nequeunt evidenter postivè.

Non possunt tamen hæc argumenta solvi evidenter positivè: ita S. Thomas hic, art. 8. Cajet. ibid. Valentia l. p. d. i. q. i. punct. 3. Vasq. l. p. d. ii. c. 3. Granado l. part. d. 9. n. 6. Tan. l. part. q. 5. dub. 5. Arriaga l. part. d. i. sect. 8. n. 84. & alii. Ratio est; ut enim argumentum in materiâ peccans, directè & evidenter solvatur, debet oppositum, seu res impugnata evidenter ostendi: sed hoc fieri nequit, cum, ut supponimus, obscure tantum, & per revelationem cognoscatur, alioqui fides esset clara, ejusque mysteria, contra Theologorum omnium sententiam, essent, non evidenter tantum credibilia, sed evidenter vera.

SECTIO DECIMA-QUINTA.

De Theologia Beatorum.

I. Cajetani & aliorum quorundam circa Theologiam Beatorum opinio.

DIxi supra, sect. 12. n. 6. Theologiæ habitum, quem hic in via acquirimus, non manere in patria, utpote qui obscurus cum sit, perfectissimo illi beatitudinis statui non congruit. Quare non rectè hæc in parte philosophatur Bannez hic, q. 1. a. 2. dub. 3. secutus Cajet. ibid. Canus l. 12. de locis Theologicis, c. 2. & alii nonnulli, qui nostrum habitum Theologiæ manere dicunt in patriâ, actusque ibi claros & evidentes circa eadem objecta elicere, circa quæ hic actus elicit obscurus; imò addunt Cajet. & Bannez, eundem numero actum qui in viatore est obscurus, posse in patria esse clarum. Sed, ut dixi, non rectè philosophantur; scientia quippe & fides plurimum inter se differunt, modòsque tendendi habent diversissimos: unde, quod semel est tantum scientia, nunquam potest esse fides, nec è contrâ; alioqui hic etiam in via posset idem actus successivè esse scientia & fides, quod nullus dicit.

II. Status quaestio.

Quæstio ergo præfens est, non utrùm Theologia, quam labore & studio in hac vita acquirunt homines, in iisdem, dum caelesti postea beatitudine fruuntur, perseveret: sed num de rebus, quas hic per Conclusiones Theologicas obscuras, utpotè Fidei, ut diximus, innixas, cognoscunt imperfectè; num, inquam, de iisdem elicere in caelo possint Conclusiones Theologicas claras, visioni scilicet beatificæ; tanquam alteri præmissæ innitentes, ve-

ritatem videlicet unam ex aliâ clarè visâ deducendo.

P. Vasquez hic disp. 4. c. 4. negat ullam Theologiam, seu discursum de Deo, aut mysteriis fidei cadere in beatos posse: cum enim, inquit, clarè ipsis omnia, & immediatè innotescent, propriasque sibi inditas habeant eorum species, præripitur illis omnis discurrendi potestas: nec magis, ait ipse, possunt beati de rebus supernaturalibus discurrere, quam Angeli de naturalibus.

Secunda tamen & verior sententia affirmat Beatos, quantumvis Deum, resque supernaturales clarè cognoscant, posse nihilominus varios de iis discursus, unam scilicet veritatem ex aliâ clarè visâ deducendo, formare, Conclusionesque inferre verè Theologicas, diversæ quidem rationis à nostris, cum nostræ ex alterâ semper præmissâ obscurâ, hæc ex utrâque clarâ, procedant. Ita Scotus q. 3. Prolog. sub fin. q. 4. Molina q. 1. a. 1. d. 1. post primam Conclus. Tannerus l. part. d. 1. quæst. 2. dub. 3. n. 8. Arriaga hic d. 1. l. 2. subsec. 3. & alii.

Ratio est: cum enim Beati vim discursivam, tanquam innatam animi virtutem & perfectionem etiamnum retineant (gratia si quidem naturam non destruit, multo minus eam destruet gloria) possunt se pro libitu ad discurrendum Theologicè de rebus supernaturalibus applicare, ipsaque visione beatificâ tanquam alterâ hujus sui discursus præmissâ uti, sicut hic in via utimur actu Fidei. Nec est cur quisquam hoc supervacaneum existimet, cum etiam in Christo de eodem objecto varias statuunt Theologi scientias, increatam, beatificam, infusam, experimentalem, &c.

Addit P. Arriaga citatus, n. 27. non omnia beatis esse explorata, ut, diem iudicii, & alia quædam: Unde, inquit, de his propriissimè possunt discurre, & ab unâ veritate in Deo visâ ad aliam non visam arbitrato suo mentem applicare. Addit n. 29. omnem beatorum cognitionem, etiam respectu objecti, quod repræsentat, non esse comprehensivam, quare non est opus ut per illam cognitionem objecta omnia cognoscant, quæ cum illo habent connexionem: unde ex hoc etiam capite relinquatur locus discursui.

Tandem, cum præter visionem beatificam habeant Sancti in caelo scientiam infusam, hæc similiter possunt tanquam præmissâ uti ad discursus Theologicos eodem modo conficiendos, quo diximus de visione beatificâ. Hæc de Procemialibus sufficiant: nonnulla enim, quæ cum tractatu de Fide peculiarem habent connexionem, eò remittam, suo scilicet loco disputanda.

III. Prima sententia negat reperiri in Beati Theologiam.

IV. Beati discurrere possunt Theologicè.

V. Declaratur quo pacto Beati discurrant Theologicè.

VI. Alius modus explicandi Theologicè Beatorum discursum.

VII. Discurrere possunt Beati ex scientiâ infusâ.

